

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Första Kammaren. N:o II.

Onsdagen den 20 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Juhlin* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående befogenhet för riks-försäkringsanstalten att för arbetare, som af anstalten försäkras för olycksfall i arbete, upptaga försäkring jämväl för olycksfall, som inträffa utom arbetet.

Justerades protokollet för den 13 i denna månad.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll af följande lydelse:

År 1907 den 19 februari sammanträdde kamrarnes valmän för att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning af riksbankens afdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning, och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedde till

revisorer:

vid kontoret i Göteborg

herr *Cavalli, A.*, stadskamrerare, Göteborg..... med 40 röster
» *Mörner, S. C. H. M.*, öfverstelöjtnant, Göteborg, » 40 »
» *Gädda, O. E.*, f. d. riksdagsman, Svarteborg, » 40 »
» *Palm, Constantin*, grosshandlare, Göteborg... » 40 » ;

Första Kammarens Prot. 1907. N:o 11.

vid kontoret i Malmö

herr <i>Tonning, Olof</i> , landtbrukare, Hammarlöf ...	med 40 röster
grefve <i>Hamilton, G. K.</i> , f. d. professor, Lund ...	» 40 »
herr <i>Jönsson, A.</i> , f. d. landstingsman, Kjöfinge...	» 40 »
» <i>Jönsson, P.</i> , landstingsman, Örsjögård, Ryds- gård	» 40 » ;

vid kontoret i Falun

herr <i>Edlund, N. M. E.</i> , flottningschef, Leksand,	med 40 röster
» <i>Thorell, A.</i> , t. f. landsfiskal, Leksand.....	» 40 »
» <i>Jansson, J. P.</i> , f. d. riksdagsman, Saxhyttan, Nyhammar	» 40 »
» <i>Lidman, A.</i> , redaktör, Hedemora.....	» 40 » ;

vid kontoret i Gäfle

herr <i>Steffansson, E.</i> , disponent, Sofiedal, Gäfle ...	med 40 röster
» <i>Söderhjelm, M.</i> , major, Gäfle.....	» 40 »
» <i>Engström, E.</i> , grosshandlare, Gäfle	» 40 »
» <i>Göransson, A.</i> , f. d. riksdagsman, Åsen, Kungsgård	» 40 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Bökman, E.</i> , rektor, Halmstad	med 40 röster
friherre <i>Hermelin, R.</i> , domänintendent, Fröllinge, Getinge	» 40 »
herr <i>Gudmundson, A. M.</i> , f. d. riksdagsman, Va- stad, Slöinge.....	» 40 »
» <i>Gyllensvärd, A. G.</i> , f. d. riksdagsman, Fågel- sång, Voxtorp	» 40 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Jacobsson, K. H.</i> , rektor, Härnösand	med 40 röster
» <i>Malmström, Ernst</i> , disponent, Svanö, Frånö,	» 40 »
» <i>Bergström, C.</i> , f. d. riksdagsman, Skidsta, Ullånger	» 40 »
» <i>Lidén, J. E.</i> , grosshandlare, Ramvik	» 40 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Romberg, A. N.</i> , hofrättsråd, Jönköping.....	med 40 röster
grefve <i>Spens I. W.</i> , landssekreterare, Jönköping,	» 40 »
herr <i>Erickson, O.</i> , domänintendent, Bjersby, Hult,	» 40 »
» <i>Säve, G. A.</i> , läroverksadjunkt, Jönköping...	» 40 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr <i>von Tell, Philip</i> , major, Kalmar	med 40 röster
» <i>Wickbom, J. A. O.</i> , rektor, Kalmar.....	» 40 »
» <i>Holmqvist, O.</i> , disponent, Svartingstorp, Läckeby	» 40 »
» <i>Hultgren, A.</i> , landtbrukare, Kollinge, Söderåkra	» 40 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Kruse, K. R. T.</i> , kapten, Karlskrona	med 40 röster
» <i>Schartau, J. A.</i> , häradshöfding, Karlskrona,	» 40 »
» <i>Clementson, Sv.</i> , landstingsman, Kopprarp, Trensum	» 40 »
» <i>Nelson, K. M.</i> , landstingsman, Björkeryd ...	» 40 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Falk, H. H. W.</i> , kapten, Karlstad	med 40 röster
» <i>Bohdin, R.</i> , rådman, Karlstad	» 40 »
» <i>Olsson, Emil</i> , f. d. riksdagsman, Kyrkebol, Ottebol	» 40 »
» <i>Olsson, Oscar</i> , godsägare, Höije, Edsgatan...	» 40 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Johnsson, H.</i> , f. d. riksdagsman, Östra Broby,	med 40 röster
friherre <i>v. Otter, B. S.</i> , f. d. major, Kristianstad,	» 40 »
herr <i>Jönsson, N.</i> , landtbrukare, Efverödsgård, Efveröd	» 40 »
» <i>Witzell, C.</i> , f. d. riksdagsman, Örkelljunga,	» 40 » ;

vid kontoret i Linköping

herr <i>Edlund, Wilh.</i> , disponent, Mjölby	med 40 röster
» <i>Sjögreen, A. P.</i> , f. d. ryttmästare, Boxholm,	» 40 »
» <i>Hagberg, C. O.</i> , godsägare, Linköping.....	» 40 »
» <i>Petersson, A. E.</i> , f. d. riksdagsman, Hamra, Brokind	» 40 » ;

vid kontoret i Luleå

herr <i>Björkman, A. P.</i> , f. d. fördelningsläkare, Luleå	med 40 röster
» <i>Johanson, Nils</i> , häradshöfding, Luleå	» 40 »

herr *Elkbom, K.*, häradshöfding, Piteå med 40 röster
 » *Ström, O. H.*, v. konsul, Nederkalix » 40 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr *Millqvist, A.*, godsägare, Simmatorp, Skara, med 40 röster
 » *Sandels, A.*, godsägare, Mariestad » 40 »
 » *Almin, Richard*, landtbrukare, Björsäter,
 Lugnås » 40 »
 » *Nordholm, C.*, landtbrukare, Hinsberg, Lek-
 berg » 40 » ;

vid kontoret i Nyköping

friherre *Falkenberg, A.*, major, Nyköping med 40 röster
 herr *Weinberg, B.*, godsägare, Hormesta, Stig-
 tomta » 40 »
 » *Eriksson, Alb.*, arrendator, Skalunda. Kantorp, » 40 »
 » *Widebäck, I. A.*, läroverksadjunkt, Strängnäs, » 40 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr *Engelstedt, E. F.*, kronofogde, Sundsvall ... med 40 röster
 » *Larsson, B. M.*, grosshandlare, Sundsvall ... » 40 »
 » *Ekholm, R.*, f. d. riksdagsman, Sundsvall ... » 40 »
 » *Peterson, G. R.*, redaktör, Sundsvall » 40 » ;

vid kontoret i Umeå

herr *Aspgren, J. O. N.*, öfverste, Umeå med 40 röster
 » *Boström, N.*, f. d. riksdagsman, Bodbyn » 40 »
 » *Broman, J.*, kronolänsman, Teg, Umeå » 40 »
 » *Åström, A.*, bruksdisponent, Norra Degerfors, » 40 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr *Davidson, D.*, juris doktor, professor, Uppsala, med 40 röster
 friherre *Stjernstedt, L. T.*, öfverstelöjtnant, Sun-
 nersta, Uppsala » 40 »
 herr *Berglund, G.*, godsägare, Stora Bärby » 40 »
 » *Höök, C.*, f. d. riksdagsman, Edeby, Rasbokil. » 40 » ;

vid kontoret i Visby

herr *Björlin, J. G.*, generalmajor, Visby med 40 röster
 » *Warfvinge, C. O.*, förste landtmätare, Visby, » 40 »

herr *Larsson, K. L. J.*, riksdagsman, Bondarfve, med 40 röster
 » *Sundblad, A.*, kyrkoherde, Barlingbo, Visby, » 40 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr *Björklund, E.*, jägmästare, Vänersborg med 40 röster
 » *Carlberg, And.*, rådman, Vänersborg » 40 »
 » *Larsson, N. P.*, landstingsman, Byen, Åmål, » 40 »
 » *Tholsson, C.*, landtbrukare, Magnusberg, Salstad » 40 » ;

vid kontoret i Västerås

herr *Kempe, A.*, lektor, Västerås med 40 röster
Lorichs, L. L., bruksägare, Bernshammar » 40 »
 » *Pers, Anders*, boktryckare, Västerås » 40 »
 » *Ugglä, Claes*, häradshöfding, Västerås » 40 » ;

vid kontoret i Växjö

herr *Cervin, G.*, kapten, Växjö med 40 röster
 » *Johansson, O. A.*, hospitalssyssloman, Växjö, » 40 »
 » *Carlsson, B. G.*, landstingsman, Bäck » 40 »
Johansson, S., landstingsman, Grennaforsa » 40 » ;

vid kontoret i Örebro

herr *Montgomery-Cederhjelm, R.*, kammarherre, Segersjö, Lännäs med 40 röster
 » *Rouget de St Hermine, W. M.*, f. d. öfverstelöjtnant, Örebro » 40 »
 » *Andersson, A. G.*, bergsman, Östanor, Rällså, » 40 »
 » *Persson, O.*, nämndeman, Bernstorp, Asker, » 40 » ;

vid kontoret i Östersund

herr *Kjelsson, A.*, länsman med 40 röster
 friherre *Fleetwood, G. M. C.*, öfverstelöjtnant » 40 »
 herr *Engström, E. O.*, landstingsman, Bispgården, » 40 »
 » *Olsson, O.*, nämndeman, Bränna, Hackås ... » 40 » ;

suppleanter:

vid kontoret i Göteborg

herr *Nordenfält, E.*, f. d. kamrerare, Göteborg .. med 40 röster
 » *Hedström, S.*, landstingsman, Varekil » 40 »

herr *Larsson, L.*, f. d. landstingsman, Hufveröd, med 40 röster
 » *Ågren, Axel H.*, grosshandlare, Göteborg ... » 40 » ;

vid kontoret i Malmö

herr *Härje, K. A.*, vice konsul, Malmö med 40 röster
 » *Nilsson, A. J.*, landtbrukare, Lilla Isie, Södra
 Åby..... » 40 »
 » *Berg v. Linde, Sigge*, godsägare, Axelvold... » 40 »
 » *Antonsson, A.*, f. d. riksdagsman, Malmö ... » 40 » ;

vid kontoret i Falun

herr *Holst, P.*, handlande, Malung med 40 röster
 » *Wahlqvist, J. A.*, kamrerare, Falun..... » 40 »
 » *Nordin, G.*, kaptän, Falun..... » 40 »
 » *Nilsson, A.*, förvaltare, Furudal » 40 » ;

vid kontoret i Gäfle

herr *Eriksson, P.*, bruksdisponent, Hofors med 40 röster
 » *Brodin, Carl*, grosshandlare, Gäfle » 40 »
 » *Wettergren, G.*, disponent, Gäfle » 40 »
 » *Brodin, O. A.*, f. d. riksdagsman, Gäfle..... » 40 » ;

vid kontoret i Halmstad

grefve *Spens, H. M.*, landskamrer, Halmstad..... med 40 röster
 herr *Jönsson, S.*, landstingsman, Päärp, Västra
 Karup » 40 »
 » *Hofflander, C. O. P.*, kaptän, Halmstad..... » 40 »
 » *Thorbjörnsson, J.*, landstingsman, Nydala,
 Halmstad » 40 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr *Sjödin, P.*, skogsförvaltare, Sollefteå med 40 röster
 friherre *Hermelin, Th.*, jägmästare, Sollefteå » 40 »
 herr *Högberg, J. O.*, landstingsman, Näs, Härnös-
 sand » 40 »
 » *Dandanell, A. E.*, direktör, Nyland..... » 40 » ;

vid kontoret i Jönköping

grefve *v. Seth, J. G.*, godsägare, Bratteborg med 40 röster
 friherre *Leuhusen, G. D.*, major, Eksjö » 40 »
 herr *Egnell, Victor*, borgmästare, Grenna » 40 »
 » *Rydell, A. P.*, löjtnant, Bredaryd..... » 40 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Olsson, Knut</i> , landtbrukare, Torngård, Gräs- gård	med 40 röster
» <i>Reutersvärd, K.</i> , f. d. öfverstelöjtnant, Kalmar,	» 40 »
» <i>Molin, V.</i> , landtbrukare, Hossmo	» 40 »
» <i>Holm, A. T. O.</i> , lektor, Kalmar	» 40 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Karlsson, K. P.</i> , fortifikationskassör, Karls- krona, Oscarsvärn	med 40 röster
» <i>Beyer, E.</i> , godsägare, Karlshamn	» 40 »
» <i>Jönsson, John</i> , landstingsman, Boa, Grännum,	» 40 »
» <i>Håkansson, Henning</i> , kontorschef, Karlskrona,	» 40 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Mattsson, Oscar</i> , kontrollör, Arvika	med 40 röster
» <i>Häss, R.</i> , kapten, Karlstad	» 40 »
» <i>Ågren, P. M.</i> , grosshandlare, Karlstad	» 40 »
» <i>Lundberg, A.</i> , handlande, Skrufstad, Grums,	» 40 » ;

vid kontoret i Kristianstad

fräherre <i>Barnekow, Kjell</i> , Sinclairsholm, Vinslöf,	med 40 röster
herr <i>Pehrsson, I.</i> , landstingsman, Korsaröd, Tjörn- arp	» 40 »
» <i>Jönsson, A.</i> , f. d. riksdagsman, Yngsjö	» 40 »
» <i>Håkansson, O.</i> , landstingsman, Karlaby, Östra Tomarp	» 40 » ;

vid kontoret i Linköping

herr <i>Danielsson, O.</i> , godsägare, Akerby, Skärkind,	med 40 röster
» <i>Burén, Ivar</i> , landtbrukare, Boxholm	» 40 »
» <i>Ekenstam, F. W.</i> , öfverstelöjtnant, Linköping,	» 40 »
» <i>Larsson, G.</i> , landtbrukare, Bonnorp, Stjernorp,	» 40 » ;

vid kontoret i Luleå

herr <i>Nordström, P. O.</i> , häradsskrifvare, Luleå ...	med 40 röster
» <i>Rutberg, Johan Theodor</i> , kapten, Kalix	» 40 »
» <i>Bergström, R.</i> , fabrikör, Öjebyn	» 40 »
» <i>Eckhell, Gustaf Arvid</i> , landsfiskal, Gammel- stad	» 40 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr <i>Lilliestierna, H.</i> , kapten, Sköfde	med 40 röster
» <i>Andersson, A.</i> , landstingsman, Vång, Karls- lund	» 40 »
» <i>Forsman, Olaus</i> , adjunkt, Mariestad.....	» 40 »
» <i>Lundblad, A.</i> , landstingsman, Nyskogen, Tida- holm	» 40 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Möller, O.</i> , ingenjör, Hårby, Gnesta	med 40 röster
» <i>Schmidt, H. O.</i> , kapten, Nyköping	» 40 »
» <i>Andersson, Richard</i> , nämndeman, Hvalsta, Kantorp.....	» 40 »
» <i>Bökman, L. C. W.</i> , kronofogde, Nyköping,	» 40 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr <i>Thor, C. G.</i> , f. d. riksdagsman, Nedansjö, med 40 röster	
» <i>Ahlgren, E.</i> , f. d. riksdagsman, Ala, Fjäl ...	» 40 »
» <i>Andersson, Petrus</i> , prokurist, Sundsvall	» 40 »
» <i>Söderbaum, O.</i> , doktor, Sundsvall.....	» 40 » ;

vid kontoret i Umeå

herr <i>Öhlén, John</i> , förvaltare, Umeå	med 40 röster
» <i>Dahlén, A.</i> , postmästare, Nordmaling	» 40 »
» <i>Collin, K. R.</i> , lektor, Umeå	» 40 »
» <i>Öhman, M.</i> , major, Umeå	» 40 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr <i>Modén, K. H.</i> , landtbrukare, Hammarby ...	med 40 röster
» <i>Wallén, A.</i> , landstingsman, Ahlsta, Örsunds- bro.....	» 40 »
grefve <i>von Rosen, E.</i> , Örbyhus.....	» 40 »
herr <i>Brandberg, G. F.</i> , akademikamrerare, häradshöf- ding, Uppsala.....	» 40 » ;

vid kontoret i Visby

herr <i>Broander, N. J.</i> , f. d. riksdagsman, Visby, med 40 röster	
» <i>Lundblad, Conrad P.</i> , rådman, Visby	» 40 »
» <i>Söderström, I. Norrby</i> , konsistorienotarie, Visby.....	» 40 »
» <i>Bolin, C. W. L.</i> , major, kommissionslandt- mätare, Visby	» 40 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Hildebrand, B. E.</i> , landtbruksingenjör, Vänersborg	med 40 röster
» <i>Larsson, A.</i> , f. d. riksdagsman, Flicksäter, Vänersborg	» 40 »
» <i>Andersson, C. F.</i> , landtbrukare, Lunden, Skrehall	» 40 »
» <i>Nordin, Fredr.</i> , rektor, Vänersborg	» 40 » ;

vid kontoret i Västerås

herr <i>Lindevall, L.</i> , f. d. riksdagsman, Säva, Altuna,	med 40 röster
» <i>af Billbergh, Th.</i> , lektor, Västerås	» 40 »
» <i>Molin, L. G.</i> , ombudsman, Kolbäck	» 40 »
» <i>Vollert, C.</i> , major, Sala	» 40 » ;

vid kontoret i Växjö

herr <i>Johansson, Gustaf</i> , landstingsman, Ingelstad,	med 40 röster
» <i>Cavalli, L. G.</i> , major, Växjö	» 40 »
» <i>Bergensträhle, A. E. G.</i> , kapten, Växjö	» 40 »
» <i>Lundqvist, J. G.</i> , godsägare, Hof, Växjö ...	» 40 » ;

vid kontoret i Örebro

herr <i>v. Hofsten, H. R.</i> , kapten, Örebro	med 40 röster
» <i>Pehrson, P. V.</i> , bruksägare, Gelleråsen, Bofors	» 40 »
» <i>Söderström, P.</i> , disponent, Skrekarhyttan ...	» 40 »
» <i>Windahl, Axel</i> , grosshandlare, Örebro	» 40 » ;

vid kontoret i Östersund

herr <i>Himmelstrand, Viktor</i> , kronouppbörds-kassör,	med 40 röster
» <i>Nordén N. M.</i> , nämndeman, Bledäng, Älsta,	» 40 »
» <i>Bergvall, E.</i> , landtbrukare, Gisselgård, Ragunda	» 40 »
» <i>Kihlbaum, Axel Theodor</i> , distriktskassör	» 40 » ;

sedan ordningen mellan suppleanterna blifvit genom särskilda lottningar bestämd.

Hans Andersson.

V. Folin.

Carl H. Björck.

S. H. Kvarnzelius.

På framställning af herr talmannen beslöts, att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna, äfvensom att protokollsutdrag härom skulle afgå till bankoutskottet med anmodan till utskottet att om valen låta underrätta ej mindre de valde än äfven fullmäktige i riksbanken samt vederbörande afdelningskontors styrelser.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet herr *Östbergs* nästlidne dag afgifna och då bordlagda motion, n:o 40, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om nyttjanderätt till fast egendom m. m.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet n:o 1 den af herr *Bergström* under gårdagen väckta, samma dag bordlagda motion, n:o 41, om beredande åt svensk kvinna af samma rösträtt som man i fråga om val af ledamöter i Riksdagens Andra Kammare.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bankoutskottets sistlidne dag bordlagda memorial n:o 5 äfvensom lagutskottets samma dag bordlagda utlåtanden n:is 7—9.

Föredrogs ånyo och företogs punktvís till afgörande statsutskottets den 16 och 19 innevarande februari bordlagda utlåtande n:o 25, i anledning af vissa af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för statens järnvägar.

Anslag till
nya byggnader
och anlägg-
ningar vid
statens järn-
vägar.

Punkten 1.

Med föranledande af Kungl. Maj:ts i propositionen angående statsverkets tillstånd och behof därom gjorda framställningar, hade utskottet i föreliggande punkt hemställt, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, måtte

a) af det för anläggning af en vagnreparationsverkstad i Örebro beviljade anslaget å 700,000 kronor på extra stat för år 1908 anvisa återstoden, 400,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna sistnämnda belopp; och

b) för utförande af öfriga enligt statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 12 januari 1907 föreslagna nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 2,308,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under år 1907 af tillgängliga medel utanordna 658,000 kronor.

*Anslag till
nya byggnader
och anlägg-
ningar vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)*

Herr von Möller: Som herrarne möjligtvis erinra sig, tillät jag mig i fjol vid behandlingen af dessa frågor att framställa vissa anmärkningar och därvid framhålla det olämpliga uti skyltningen å statens byggnader med annonser om rusdrycker eller bedrägliga läkemedel. Jag anser mig därför både skyldig och glad att här i dag kunna tacka kungl. järnvägsstyrelsen, för det den uppmärksammat mitt anförande i denna del, så att vi nu slippa se statens byggnader belamrade med annonser om punsch, öl, elektriska bälten och mera sådant. Det skulle vara glädjande, om andra annonsorgan ville följa järnvägsstyrelsens exempel, åtminstone i fråga om humbugsmedicin, elektriska bälten och dylikt, som man ju vet utpuffas i bedrägligt syfte.

Det skulle glädja mig, om järnvägsstyrelsen ville fästa något afseende åfven vid de anmärkningar, jag i dag ämnar framställa. Till uppförande af ett boställshus jämte uthus vid Barkåkra begäres nämligen ett anslag af 14,000 kronor. Till precis samma ändamål vid Vegeholm begärdes vid 1905 års riksdag ett anslag af 14,000 kronor. Husen äro nu i det närmaste färdiga, och komma kostnaderna för tillbyggnaden af det gamla stationshuset samt uppförande af uthus och källare att sluta på ett belopp af 20,700 kronor. Då äro emellertid icke självfrakterna för byggnadsmaterial, som kunna beräknas till omkring 650 kronor, medräknade. För flera år sedan har jag framhållit det egendomliga uti, att trafikafdelningen skall utföra arbete åt banafdelningen utan att kostnaderna debiteras denna; men järnvägsstyrelsen fortgår ändock på samma sätt.

Jag har af en järnvägsman fått ett bref, däri han säger, att han för sin del tror, »det hade varit både *billigare* och *förståndigare*, om kungl. järnvägsstyrelsen lyssnat till distriktsförvaltningens framställningar, och att, om distriktsförvaltningens råd följts och en boställsstuga efter en mindre ändring af tillfartsvägen byggts, stationshuset kunnat förblifva som det var och endast efter upptagande af några dörrar kunnat apteras i sin helhet till tjänstelokal». Af distriktsförvaltningens handlingar inhämtas, att förutvarande baningenjören yttrat, att enligt hans åsikt bästa lösningen varit, att man byggt ett nytt stationshus med bostäder för stationspersonalen. »Användas materialerna i det gamla stationshuset, är jag öfvertygad om, att hela huset bör kunna utföras för de af Riksdagen beviljade 14,000 kronorna, och i alla händelser billigare än enligt arkitektkontorets förslag.

Anslag till
nya byggnader
och anlägg-
ningar vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)

som belöper sig till 18,150 kronor.» Distriktsförvaltningen yttrade bland annat:

— — »Hvad åter angår det yttre, komme stationshuset efter tillbyggnaden att erhålla ett enligt distriktsförvaltningens mening allt annat än tilltalande utseende, närmast liknande en mindre landtgård, där hus för olika ändamål äro sammanbyggda.» Ja, en bra ful landtgård!

Om tycke och smak skall man icke disputeras, men aldrig har jag trott, att åtminstone allt, hvad man kallar smak, skulle så fullständigt kunna bortelimineras. Jag har icke kunnat skaffa mig någon tillfredsställande planritning öfver byggnaden, men jag fick dock i går i ett bref en skiss, som jag ber att få visa herrarne. Ungefär så här kommer byggnaden att se ut, det vill säga som ett gammaldags lokomotiv utan framhjul. Den är försedd med 13 hörn, ungefär 9 vinklar och 9 regndalar, eller hvad det kallas på arkitektspråket. Eu vanlig människa brukar, när han bygger, söka undvika för långa grund- och yttermurar samt brutna taktytor — för så vidt icke det kräfvades af estetiska skäl. Men här har man åtminstone varit fri från alla estetiska synpunkter, det torde herrarne medgifva. Man har emellertid vid byggandet af detta lilla hus lyckats att komma upp till en takyta af omkring 580 kvadratmeter. Jag tror nästan, att man kan säga, att här slagits ett rekord beträffande grundens och väggarnas längd samt rännornas och vinklarnas antal, med ett ord, man har lyckats att åstadkomma genom att icke följa distriktsförvaltningens förslag ett *ovanligt fult hus*, med synnerligen dryga underhållskostnader, åtminstone hvad taket beträffar, och ett *kolossalt dyrt hus*.

Distriktsförvaltningen säger vidare:

»Beträffande föreslagna omändringen af inredningen i nuvarande stationshuset vill distriktsförvaltningen anmärka, att från expeditionen icke finnes någon som helst utsikt öfver spåren och infartsväxlarne åt någondera sidan och att expeditionen är från plattformen tillgänglig endast genom resgodsrummet, hvilket i sin ordning fått ett för den resande allmänheten synnerligen olämpligt och obekvämt läge.

För sin del vill distriktsförvaltningen föreslå, *dels* att nuvarande stationshuset må ändras till allmänna och tjänstelokaler i enlighet med närslutna ritning, enligt hvilken man från expeditionen har en god utsikt öfver norra ingångsväxeln samt det vid växling hufvudsakligen använda spåret ned till tegelbruket, hvarförutom resande kunna bekvämt föra sitt bagage genom ingångsdörren och vestibulen fram till bagageluckan för aflämnande; *och dels* att särskildt boställshus af dimensionen 10,5 × 12,5 meter, inrymmande bostäder för stationsmästaren och 2 stationskarlar samt ved- och matkällare i grunden, allt i likhet med enahanda hus vid Skottorp, må, efter flyttning af infarts-

vägen till stationen, anordnas på den plats, närslutna ritning an- gifver.» — —

Kungl. järnvägsstyrelsen har sålunda, genom att icke följa distriktsförvaltningens förslag, lyckats åstadkomma, att huset blifvit både oskäligt dyrt och synnerligen opraktiskt. För en kostnad af omkring 21,000 kronor har man lyckats få 2 rum på nedra botten och 1 vindsrum åt stationsmästaren samt ett rum och kök åt hvardera af 2 stationskarlar; åt den tredje får man i alla fall hyra bostad. Mina herrar, jag tror att, om man föresloge en landarbetare en bostad om endast 1 rum och kök, man på många ställen skulle få svårt att få några så kallade statkarlar. Vid Vegeholms herrgård hafva uppförts arbetarebostäder med 2 rum och kök, skafferi, klädkammare, källare m. m. för endast 2,500 kronor, under det att, såsom herrarne erinra sig, statens banvaktsstugor vanligen uppgå till mellan 4,000 och 5,000 kronor.

Vidare har kungl. järnvägsstyrelsen måst rifva redan befintliga källare och uthus samt uppföra nya, som efter omändringen af inredningen i stationshuset skymma utsikten från expeditionlokalen öfver norra ingångsväxeln; det har med ett ord blifvit opraktiskt på alla sätt och vis.

Hvad sedan beträffar betäckandet af kostnaderna härför, har föreslagits, att medel till nybyggnaden af uthuset skulle tagas af extra anslag, men att själfva flyttningen af det befintliga uthuset skulle bekostas af trafikmedel. Det kanske icke vore så olämpligt, om järnvägsstyrelsen försökte reda sig med trafikmedlen, ja, det vore kanske rentaf önskvärdt, om vi därigenom skulle kunna slippa dessa stora anslagsäskanden, och om järnvägsstyrelsen därigenom skulle kunna lära sig att tänka mera praktiskt, och resultatet blefve — mindre utgifter för statskassan!

Angående den föreslagna byggnaden vid Barkåkra är det väl nu att hoppas, att kungl. järnvägsstyrelsen måtte rätta sig mera efter distriktsförvaltningens förslag, måtte noggrannare undersöka de lokala förhållandena och taga varning af detta sällspordt *fula*, sällspordt *opraktiska* och sällspordt *dyra* hus. Det är endast detta jag velat säga.

Herr Fränckel: Jag skall icke tillåta mig att mäta mig med herr von Möller i sakkunskap med afseende på möjligheten att åstadkomma lämpliga stationshus vid statens järnvägar, jag vill blott i det afseendet säga, att, såvidt afdelningen inom statsutskottet haft sig bekant och efter den kommunikation afdelningen haft med vederbörande i kungl. järnvägsstyrelsen, det för utskottet blef klart, att järnvägsstyrelsen fullständigt och upprepade gånger satt sig i förbindelse med distriktsförvaltningarna. Innan förslagen om de nu ifrågasatta nybyggnaderna framlades. Hvad själfva saken beträffar, tror jag, att man med kännedom

Anslag till nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

(Forts.)

*Anslag till
nya byggnader
och anlägg-
ningar vid
statens järn-
vägar.*

(Forts.)

om det framstående arkitektbiträde, som står till järnvägsstyrelsens förfogande, kan antaga, att inga medel blifvit sparade för att åstadkomma ändamålsenliga byggnader äfven på sådana stationer, som icke stå under den noggranna inspektion, den siste ärade talaren kan utöfva i sin ort.

Talaren anmärkte emellertid något viktigare, och det var, att järnvägsstyrelsen utöfver fjolårets anslag anlitat trafikmedel för att bekosta sådana kompletteringsarbeten, som legat till grund för Riksdagens beslut i ämnet. Jag vill fästa kammarens och talarens uppmärksamhet på, att för icke längre sedan än vid förra riksdagen förelåg en fullständig utredning öfver i hvad mån kostnaderna hade såväl öfverstigit som understigit de förslag, som här i Riksdagen behandlats. Man fann då, att de besparingar, som på vissa områden gjorts, af järnvägsstyrelsen med Kungl. Maj:ts tillstånd fått användas på andra nybyggnader, och att således, åtminstone i detta fall, styrelsen synes hafva ställt sig Riksdagens order till efterrättelse.

Talaren berörde emellertid en annan viktig fråga, huruvida det icke vore lämpligt att låta järnvägsstyrelsen för framtiden endast använda trafikmedel för bekostande af dessa nybyggnader. Äfven denna fråga har flera gånger varit föremål för Riksdagens pröfning, och jag ber få påminna om, att det är på grund af Riksdagens särskilda beslut, som anslag måste begäras till dessa nya byggnader och anläggningar för hvarje gång. Riksdagen har nämligen beslutat, att järnvägsstyrelsen äger använda trafikmedlen endast för trafikens drift och underhåll, och att de behållningar, som därefter uppstå, skola oafkortade månadsvis insättas i statskontoret. Genom detta beslut har man dels velat undvika, att trafikmedlen efter järnvägsstyrelsens eget bepröfvande användas till andra ändamål än Riksdagen förklarar sig gilla, och dels uttalat, att därför särskilda medel skulle beviljas för nya byggnader och anläggningar. Jag tror, att en sådan anordning har stora skäl för sig, och att man icke bör frångå densamma. När vi se på fjolårets resultat, förstå vi, huru viktigt det är, att järnvägsstyrelsen måste insätta i statskassan alla öfverskott på trafikmedlen, så mycket som det är för styrelsen möjligt utan att råka i trångmål. Resultatet var ju mycket glädjande, att, då staten upptog endast 14,000,000 kronor i inkomst af trafikmedel, järnvägsstyrelsen kunnat insätta ända till 17,300,000 kronor för år 1906. Nu framläggas således särskilda förslag till alla nya byggnader och anläggningar, och därigenom blir Riksdagen — och särskildt den siste ärade talaren — i tillfälle att granska, i hvad mån järnvägsstyrelsen ställt sig Riksdagens order till efterrättelse.

Herr von Möller: Jag är fullkomligt öfvertygad om, att den siste ärade talaren har rätt däri, att en mycket framstående

arkitekt» står till kungl. järnvägsstyrelsens förfogande, men jag skulle allt bra gärna då äfven vilja se något *prof* på hans »*framstående egenskaper*». Om stationshuset i Vegeholm skall anses bevisa något, ber jag herr Fränckel och samtliga herrarne för öfrigt att, när ni passera Vegeholm, vara så goda att taga i skärskådande detta vackra prof af den ovanligt framstående arkitekt, som står till kungl. järnvägsstyrelsens förfogande. Möjligtvis har jag dålig smak, herrarne få själfva afgöra, om det är jag eller arkitekten, som är illa utrustad i det hänseendet.

Hvad åter beträffar den andra delen af herr Fränckels anförande — jag vill nu icke påstå, att jag verkligen menade hvad jag sade angående trafikmedlen — tror jag, att, om herr Fränckel erinrat sig hvad jag sagt förut och sammanställt det med hvad jag sagt i dag, han borde ha förstått den verkliga innebörden af mina ord. Antingen begär styrelsen, såsom jag under många år har påpekat, oerhördt stora belopp för byggnader, och då blir resultatet det, som den föregående talaren framhållit, att man får stora belopp, i fjol 144,000 kronor, i öfverskott till Kungl. Maj:ts förfogande, eller också anslår man, såsom jag i år har visat, 14,000 kronor till ett hus, som vid utförandet kommer att kosta 21,000 kronor. Det är därför jag vill fråga: hvad hafva då våra beslut för betydelse, när man antingen tager till så rundligt, att man får 144,000 kronor öfver, eller också bygger för mer än hvad man begärt och låter kostnaden stiga till hälften utöfver det belopp, för hvilket man sagt sig kunna bygga? Huru skall under sådana förhållanden Riksdagen kunna bedöma, ens approximativt, det slutliga resultatet af dylika anslags beviljande? Och det är väl detta, som skall vara meningen, när vi anslå medel för dessa ändamål; vi anslå väl icke medel blott i blindo. Är det för mycket, stoppas det i Kungl. Maj:ts fickor och användes efter Kungl. Maj:ts skön; är det för litet, får man ju i alla fall betala hvad som resterar.

Det är detta jag velat hafva fram, och det trodde jag verkligen, att den förre ärade talaren skulle förstått.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, måtte till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade järnvägar för år 1908 bevilja 6,000,000 kronor.

*Anslag till
nybyggnader
och anlägg-
ningar vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)*

*Anslag till
ny rörlig
materiel vid
statens järn-
vägar.*

*Anslag till
ny rörlig
materiel vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)*

Herr von Möller: Jag skulle blott vilja fästa kungl. järnvägsstyrelsens uppmärksamhet på två saker.

Om emellertid herrarne vilja se på betänkandet, punkt 3, skola herrarne finna, att en väsentlig del af personvagnarna kommer att utföras »i öfverensstämmelse med en del sådana vagnar, som under år 1906 anskaffats, och hvilka vagnar gjorde det kostsamma medförandet af resgodsvagnar med ångpanna för uppvärmning af personvagnarna i godståget öfverflödigt, i det att de nya vagnarna medförde egen uppvärmningsapparat». Detta är en fullkomligt riktig tanke. Det är praktiskt att befria tågen från att medföra dessa ångfinkor, men efter hvad jag tror, har själfva utförandet icke motsvarat den praktiska tanken. Jag har frågat flertalet af västkustbanans konduktörer, huru eldningsförsöken i dessa vagnar utfallit, och de hafva alla med en mun förklarat, att det är ytterst svårt dels att hålla eld i apparaterna och dels att hålla värmen uppe, när det är någorlunda kallt ute. Dessutom händer det, på grund däraf att asklådan hänger så långt nere under vagnen, ganska ofta, i synnerhet vid passerande genom snödrifvor eller då snöyra råder, att snö kommer in i asklådan och att elden därigenom utsläckes. Vid färden utför Hallandsåsen, då konduktörerna skola passa på vid bromsen, är det omöjligt att på samma gång bromsa och tjänstgöra såsom eldare. Dessutom är i dessa vagnar bagagerummet så litet, att en något så när stor reskoffert tager nästan hela detta rum i anspråk. Jag tror därför, att kungl. järnvägsstyrelsen äfven här borde litet höra sig för om hvad personalen säger om saken. Det är icke fråga om att öka besväret för personalen. Jag har nämnt mina källor: det är flertalet af västkustbanans konduktörer, som klaga öfver anordningarna, och jag tror, att det vore lämpligare om en vanlig järnugn användes som eldstad.

Till slut har jag en bön att framställa till kungl. järnvägsstyrelsen, en anhållan, som jag redan för flera år sedan gjort till förmån för en stor del af personalen, som jag tycker verkligen kunde förtjäna att i någon mån omhuldas. Mina herrar, här nedläggas i detta land så oerhördt stora kostnader på materiel och på kupéernas inredning. Hvar och en vet, huru bekvämt vi färdas i våra första eller andra klass kupéer eller i sofvagnarne. Möter man då ett godståg och ser, huru bromsarne åtminstone på de gamla vagnarne, äro placerade på öppna sittplatser utan någon skyddskur mot blåst och nederbörd, så framställer sig osökt den tanken, att nog borde väl kungl. järnvägsstyrelsen kunna offra en ringa penning för att skydda dessa människors hälsa. Såsom det nu är ståndt för dem, slita de verkligen ondt. En liten kur öfver deras platser, hvad kostar den i jämförelse med de oerhördt stora belopp, som användas — ganska ofta i onödan — på andra saker?

Jag anhåller, då herr statsrådet och chefen för civildeparte-

mentet är närvarande, att horr statsrådet, sedan uppmärksamheten blifvit fäst på saken, ville vara god att hafva sin uppmärksamhet riktad på, att detta missförhållande snarast möjligt måtte undanröjas.

Anslag till ny rörlig materiel vid statens järnvägar.
(Forts.)

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nedan-nämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) med förslag till ny förordning angående bevilning af fast egendom samt af inkomst; och
- 2:o) angående en inkomstskatt att upptagas i riksstaten för år 1908.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till indragna landssekreterarbostället Kjöfvinge n:o 1 i Hallands län hörande lägenheter, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 16 och 19 innevarande månad bordlagda betänkanden:

n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sättet för verkställande af stämpelbeläggning af stämpelpiktiga handlingar och kontrollen därå,

n:o 5, i anledning af väckt motion om ändring af § 5 i förordningen angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter, samt

n:o 6, i anledning af väckt motion om tullfrihet för råtagel, biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 16 och 19 innevarande februari bordlagda betänkande n:o 7, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående förbud mot försäljning af brännvin m. m.

*Ifrågasatt
förbud mot
försäljning af
brännvin
m. m.*

Punkten 1.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 113, hade herr *J. A. Jonsson* i Hökhult föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag till ett sådant reglerande af rusdryckshandteringen i riket, att, efter en lämplig öfvergångstid, all försäljning af brännvin må vara förbjuden till annat än medicinskt, tekniskt eller vetenskapligt ändamål.

Utskottet hade i föreliggande punkt på andragna skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr von Mentzer: I ett hänseende delar jag utskottets tanke. Utskottet säger nämligen, att nykterhetsarbetet »bör fullföljas på öfvertygelsens väg i förening med väl afvägda lagstiftningsåtgärder till förhindrande af missbruk af rusdrycker». Det är endast i fråga om hvad som menas med väl afvägda lagstiftningsåtgärder, som jag torde vara af olika mening med utskottet.

Utskottet har nämligen tydligen menat, att den nu föreliggande motionen icke innebär en väl afvägd lagstiftningsåtgärd, under det att jag menar, att den gör det. Såsom skäl för sin ståndpunkt har utskottet framhållit, att förhållandena i vårt land icke äro sådana, att de berättiga till ett sådant ingrepp i den enskildes själfbestämmanderätt, som här är i fråga. Ja, det gäller just att afgöra, hurudana förhållandena äro i vårt land. I sin motion har motionären kommit till det resultatet, att den årliga arbetsproduktionen af de så kallade alkoholisterna skulle motsvara en siffra af 25 millioner kronor. Detta skulle uppenbarligen vara en årlig förlust för landet. Därtill har motionären också lagt, att värdet å de råämnena, som åtgå till rusdryckshandteringen, uppgår till i rundt tal 6 millioner och att värdet å importerade spirituösa och andra rusgifvande drycker också kan i rundt tal räknas till 6 millioner, det är tillhoppa 12 millioner. När man lägger dessa 12 millioner till de förut nämnda 25 millionerna, får man en förlust på 37 millioner. Egendomligt nog sammanfaller denna siffra med den ungefärliga inkomst, som affären lämnar i penningar till statskassan och andra allmänna kassor. Men affären leder säkerligen, efter hvad alla veta, till betydligt större utgifter. Här hafva icke på förlustsidan uppförts de utgifter, som betingas af fängelsevård, fattigvård och hospitalsvård, och icke heller den förlust i arbetskraft, som rusdryckstrafiken föranleder för andra än alkoholisterna. Man får heller icke förbise den förlust, som denna rusdrycksaffär medför i fråga om degeneration för hela vårt släkte. Det är fråga icke endast om materiella värden, utan också om betydligt högre värden.

Då förhållandena äro sådana, som jag sökt skildra dem, anser

jag, att de förvisso berättiga till ett ingripande i den enskildes själfbestämmanderätt i den riktning, som motionären angifvit. Detta blir efter min tanke icke, såsom utskottet har menat, ett alltför stort ingrepp i den enskildes själfbestämmanderätt.

*Ifrågasatt
förbud mot
försäljning af
brännvin
m. m.*

(Forts.)

Med anledning häraf ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Wester: Man hade knappast väntat, att inom denna kammare skulle uppstå någon diskussion i föreliggande fråga, och detta så mycket mindre, som ingen yrkat bifall till motionen inom utskottets afdelning, där det likvisst fanns många mycket ifriga nykterhetsvänner. Jag tror, att, såsom den föregående talaren har sagt, nykterhetsarbetet bör hålla sig inom vissa gränser, att det då kan vara mycket lyckobringande för vårt land, men att öfverdrifter däremot skada rörelsen i dess helhet. Med hvad rätt lägger man det svenska folket till last att i detta fall vara svagare än snart sagdt alla andra länders befolkning? Ty ingenstädes, med undantag af några små stater i Amerika, har man funnit det nödigt att vidtaga en sådan tvångsåtgärd som rent förbud mot rusdryckshandlingen.

Vid sådant förhållande torde det icke vara nödvändigt att yttra vidare i denna fråga, utan anhåller jag endast få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs å nyo bevillningsutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda betänkande n:o 8, i anledning af väckt motion om tillägg till 1 § 1 mom. i förordningen om beskattning af socker.

*Föreslagen
nedsättning
af skatten för
socker från
vissa nyanlag-
da fabriker.*

I detta betänkande hade utskottet erinrat, hurusom 1 § 1 mom. i förordningen den 2 juni 1905 om beskattning af socker vore af följande lydelse:

»För allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i denna förordning närmare bestämmes, vid sockrets

Föreslagen nedsättning af skatten för socker från vissa nyanlagda fabriker. utlämnande till fritt bruk erläggas skatt med 13 öre för hvarje kilogram. För socker, som till riket införes, skall därjämte erläggas tull enligt tulltaxan.»

(Forts.) I en inom Andra Kammaren af herr *A. G. Månsson* jämte sex andra af kammarens ledamöter väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, n:o 118, hade framställts yrkande, att Riksdagen måtte besluta det tillägg till § 1 mom. 1 i kungliga förordningen af den 2 juni 1905 om beskattning af socker, att momentet erhöle följande lydelse:

»För allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i denna förordning närmare bestämmes, vid sockrets utlämnande till fritt bruk erläggas skatt med 13 öre för hvarje kilogram. För det socker, som af hvitbetor tillverkas vid de nyanlagda sockerfabrikerna i Öster- och Västergötland, må dock denna skatt nedsättas till 10,84 öre pr kilogram under fyra år, räknadt från den 1 september 1907, och skola med afseende å tillverkningen vid dessa fabriker tillämpas de särskilda kontrollanordningar, Kungl. Maj:t finner godt föreskrifva.

För socker, som till riket införes, skall därjämte erläggas tull enligt tulltaxan.»

Utskottet hade i nu föredragna betänkande af angifna grunder hemställt, att förevarande motion om tillägg till 1 § 1 mom. i förordningen om beskattning af socker icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid betänkandet hade afgifvits reservationer

af herrar *Weinberg*, *Åkerberg*, *Sandwall*, *Håkanson* och greve *Hamilton*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen,

samt af herr *Wester*, hvilken likväl ej framlagt sin åsikt.

Herr *Wester*: Herr greve och talman! Då jag reserverat mig mot utskottets betänkande, har det ingalunda skett för att söka gynna några stora bolags intressen, utan fastmera därför, att jag velat främja den utveckling, som dessa bolag åstadkomma i vissa trakter af vårt land och som deras fortsatta verksamhet är ägnad att ytterligare höja. Jag vill betona detta, att det är ingalunda bolagsintresset, som här är det viktigaste, utan det är den utveckling, som dessa bolags verksamhet åstadkommer i de två gamla götalandskapen.

Denna utveckling träffar i främsta rummet jordbruket, ty genom hvitbetsodling erhåller jorden en högre kultur, ägnad att bereda betydligt ökade ekonomiska fördelar. I tider, då man mångenstädes i vårt land rent af nedlägger jordbruket, enär man

finner de svarigheter och ekonomiska förluster, som äro förenade med dess bedrivande, i många fall vara oöfvervinneliga, kan det ju vara lämpligt, att staten söker befrämja en sådan odling, hvarom här är fråga, i synnerhet när det kan ske med så ringa uppoffring som den skattelindring, hvilken här är föreslagen.

*Föreslagen
nedsättning
af skatten för
socker från
vissa nyanlag-
da fabriker.*

(Forts.)

Hvitbetssockertillverkningen afser dock icke enbart att gynna jordbruket, den gynnar äfven många andra näringsgrenar, såsom t. ex. järnvägsdriften, och det finnes exempel på, att genom dess mellankomst äfven nya järnvägar kunnat komma till stånd. Det är därför, som denna storindustri i allmänhet är af mycket större betydelse för de landskap, där verksamheten idkas, än för bolagen själfva, ty de hafva under många år i allmänhet endast uppoffringar och förluster att räkna med.

Nu kan man visserligen säga, att denna skattelindring tillfaller dock helt och odeladt bolagen. Jäväl, men saken står dock icke så, ty bolagen få under många år årligen offra långt större belopp än det, som här är i fråga att bereda dem genom skattelindring. Därför är det äfven ur denna synpunkt icke ett bolagsintresse, utan ett ortsintresse.

Ser man åter frågan från nationalekonomisk synpunkt och finner, att konsumtionen af socker under de tio senaste åren ökats med omkring 50 procent, så är det gifvet, att man i tid bör tillse, att en ökning i produktionen också försiggår. Från denna synpunkt kan det heller icke vara annat än ett stort statsintresse, att produktionen får ökas i samma mån som konsumtionen.

Af dessa skäl anhåller jag, herr grefve och talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Herr grefve och talman, mina herrar! Då i den motion, som nu föreligger till behandling, åter föreslagits Riksdagen att bevilja vissa lindringar åt de nyanlagda fabrikerna i Öster- och Västergötland för det socker, som där tillverkas af hvitbetor, oaktadt en liknande motion, som i fjol framlades, blef efter gemensam votering af Riksdagen afslagen, samt då såsom skäl för denna motion äfven åberopats rättvisa och billighet, torde det tillåtas mig att något få erinra om de bestämmelser, som förut varit gällande rörande beskattning af de fabriker, som tillverka socker af hvitbetor.

År 1873 bestämdes, att skatten skulle utgå efter sockerhalten hos betorna och att denna skulle beräknas till $6\frac{1}{4}$ procent af betornas vikt. Då det sedermera visade sig, att betorna innehöllo ett högre procenttal socker, sedan såväl den jord, hvarpå de odlades, kommit i högre kultur, som betodlarne äfven vunnit större erfarenhet vid odlingen, beslöts år 1893, att den beräknade sockerhalten skulle höjas till $7\frac{1}{2}$ procent, men samtidigt bestämdes äfven, att de fabriker, som nyanlades på visst afstånd från

*Föreslagen
nedsättning
af skatten för
socker från
vissa nyanlag-
da fabriker.*

(Forts.)

äldre fabriker, skulle erhålla rättighet att beräkna ett något lägre utbyte, hvarigenom de skulle jämsställas med de äldre fabriker. hvilka hade att arbeta med ett material, som kunde beräknas vara mera sockerhaltigt än det, de nyanlagda fabriker kunde erhålla. År 1894 höjdes procenthalten till $8\frac{1}{4}$ procent, år 1895 till 9 procent och år 1896 till 10 procent, hvarjämte då äfven bestämdes, att de lindringar, som voro medgifna nyanlagda fabriker, skulle efter viss öfvergångsperiod borttagas. Detta öfvergångsstadgande uteslöts i förordningen af år 1901, då tillika procenthalten bestämdes till $11\frac{1}{2}$ procent, och slutligen höjdes år 1902 denna siffra till 12 procent. Att en skatt, som påläggdes en fabrikation, att utgå icke efter den erhållna produkten, utan enligt den grund, att råmaterialet skall anses innehålla en viss procent af det för tillverkningen erforderliga ämnet, skall verka mycket ojämnt, är alldeles gifvet. Och då Riksdagen ej ville sätta den sockerprocent, betorna skulle anses innehålla, för hög, visade det sig också, att fabriker erhöllo mera socker ur betorna än den beräknade utbytesprocent, för hvilken de erlade skatt. Men detta gällde alla fabriker — såväl de äldre som de nyanlagda — och såsom jag förut erinrat om, har Riksdagen, i den mån det visade sig, att mera sockerhaltiga betor kunde framställas, flera gånger höjt utbytesprocenten. Men då man ej kunde beräkna, att de fabriker, som därefter anlades på en trakt, där betodling förut ej bedrifvits, skulle under de första åren af sin verksamhet kunna erhålla lika sockerhaltiga betor som de äldre fabriker, beslöt Riksdagen, att dessa fabriker skulle få erlägga skatt efter ett mindre beräknadt utbyte, hvarigenom de skulle komma att jämsställas med de äldre fabriker. Genom det beslut, som Riksdagen fattade år 1905, att bestämma skatten att utgå icke efter ett beräknadt utbyte af socker hos betorna, utan efter den kvantitet socker, som erhölls vid fabriker, ändrades helt och hållet förhållandet, så att under det att de äldre fabriker, som hafva att arbeta med ett bättre material, få erlägga skatt för så mycket mera socker, som de kunna erhålla därur, behöfva de nyanlagda fabriker endast erlägga skatt för så mycket, som kan framställas ur en mindre gifvande råvara. Ett bifall till motionen skulle därför innebära, icke såsom förut, att Riksdagen genom att medgifva, att ett lägre utbyte af socker finge beräknas vid nyanlagda fabriker, sökte jämsställa dessa med de äldre, utan att Riksdagen ville lämna dem en premie — en nyhet å lagstiftningens område med afseende på beskattningen.

Såsom skäl för motionen har äfven åberopats, att fabriker fått vidkännas stora kostnader för att få sin industri i gång. Men så torde äfven vara förhållandet vid många nyanläggningar äfven på andra områden, utan att särskilda lindringar i skatten medgifvits. Slutligen tillåter jag mig erinra om, att i den motion.

som i fjol förelades Riksdagen, endast ett ars skattelindring begärdes, under det att nu sådan lindring begäres för 4 år.

På dessa skäl anhåller jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Grefve Douglas: Jag ber att få yrka bifall till den i detta ämne väckta motionen.

Personligen har jag icke förut haft tillfälle att yttra mig i denna fråga. De skäl, som tala för den ifrågavarande nedsättningen, hafva emellertid varit föremål för diskussion inom Riksdagen och finnas äfven nedlagda uti den i år väckta motionen. Faktum är, att då sockerindustrien efter att först hafva misslyckats i Östergötland grundlades i Skåne, ansåg staten sig böra bevilja den nya industrien vissa lättnader. Jag vill här icke ingå på frågan, hvori dessa lättnader bestodo, men faktum är, som sagdt, att hvad som då i lagstiftningsväg stadgades, verkade såsom högst betydande lättnader. Till följd af Skånes goda klimat hade dessa lättnader kanske icke behöfts. Då erfarenheten visat, att industrien därstädes är mycket stark, hade densamma kanske kunnat bestå utan dessa lättnader. Samma förhållande gäller i fråga om den sockerindustri, som sedermera grundlades på Gotland. Nu gör man återigen i Östergötland ett försök med sockerbeter, hvilka, då de på 1870-talet odlades, kostade mycket dyra lärenpenningar. Man har med friskt mod gått till det nya arbetet, understödd af samma sträfvan i Västergötland. Jag behöfver icke upprepa de skäl, som vid förra riksdagen i denna fråga anfördes. I år har emellertid tillkommit ett års erfarenhet angående sockerbetsodlingen i dessa trakter. Denna erfarenhet har visat, att sockerbeter kunna odlas i Västergötland och Östergötland och att sockerhalten visat sig vara god. I afseende å kvantiteten hafva resultaten emellertid ännu icke varit gynnsamma. Men detta har hufvudsakligen berott på bristande rutin, om jag så får säga, med afseende å de olika arbeten, i hvilka odlingen kan sönderdelas. Helt säkert kommer befolkningen också att så småningom lära sig att använda de rätta arbetsmetoderna. Den farhåga, som uttalats, att den nödvändiga höstplöjningen icke skulle hinnas med, har visat sig icke hålla stånd. Den största risken för industrien är, att sockerbruken till följd af den ringa kvantitet sockerbeter, som de första åren kunna erhållas, icke skola kunna bestå. Det skulle nämligen lätt kunna inträffa, att sockerbruken på grund däraf vore tvungna att nedlägga sin verksamhet, och det vore en mycket stor olycka för de län, hvarom här är fråga. Jag talar emellertid ej blott å sockerbetsindustriens i Östergötland vägnar, utan i hvad jag här yttrat instämma äfven landtbrukarne, såsom framgår af en skrivelse från Östergötlands sockerbetodlares förening, hvilken i dag kommit mig till handa. Där framhålles, att betodlingen visat sig synner-

*Rörelagen
nedsättning
af skatten för
socker från
vissa nyanlag-
da fabriker.*

(Forts.)

*Föreslagen
nedsättning
af skatten för
socker från
vissa nyanlag-
da fabriker.*
(Forts.)

ligen betydelsefull, särskildt för den fattigare befolkningen, emedan den, sedan den öfriga skörden inhöstats, kan erhålla en rätt stor dagspenning på betupptagningen. För de mindre jordbrukarne har industrien visat sig hafva stor uppfostrande betydelse. Insikten om jordens skötsel har blifvit en helt annan, sedan den tillkommit. Allt detta beror emellertid på, om sockerbruken kunna hålla sig, och för dessa bruk spela de 60,000 kronor, som här äro ifrågasatta såsom uppmuntran, en ganska afsevärd roll. Då nu under en lång tid, fastän under andra förhållanden, staten har beviljat lättnader åt sockerbruk, som arbetat under mycket gynnsammare förhållanden än de här ifrågavarande, synes rättvisan kräfva, att Riksdagen beviljar någon liten lättnad äfven åt dessa fabriker för att bereda dem möjlighet att öfvervinna svårigheterna vid industriens början, och att Riksdagen således beviljar den här föreslagna nedsättningen för dessa 4 år.

Herr Hammarström: Här har under debatten i dag ånyo framhållits hvad som äfven förut under denna frågas behandling betonats, nämligen att den nu ifrågasatta undantagslagstiftningen i själfva verket icke kan likställas med den undantagslagstiftning, som var gällande under åren 1893—1896. Det var då icke fråga om — åtminstone åsyftade Riksdagens beslut icke något sådant — att premiera de nyanlagda fabrikerna, utan endast att i skattehänseende icke ställa dem ogynnsammare än de äldre fabrikerna. Här är åter otvetydigt fråga om att enbart premiera de nya fabrikerna, och detta erkännes både af motionärerna och reservanterna.

Man kan väl med skäl tveka, om det verkligen finnes anledning att slå in på en sådan väg, som, på sätt en föregående talare erinrat, innebär en nyhet på beskattningens område. Frågar man nu efter skälen till den ifrågasatta nedsättningen, så framhålla motionärerna och de, som instämma med dem, först och främst, att de på 1890-talet nyanlagda fabrikerna fingo åtnjuta skattelindring och att det därför vore rätt och billigt, att de nyanlagda fabrikerna i Väster- och Östergötland äfven finge en sådan lindring. Detta skäl upprepas nu åter och åter, oaktadt det, som jag nyss anförde, icke är hållbart. Vidare bör emellertid därvid erinras, att situationen år 1893 nog var helt annan än nu för närvarande. Riksdagen ville då befrämja sockerproduktionen och få den ytterligare utvecklad. Detta ansågs nödvändigt för att konsumtionsbehovet inom landet skulle kunna tillgodoses genom den inländska produktionen. Huru ställa sig nu förhållandena i afseende å produktion och konsumtion? Jo, redan för ett tiotal år sedan hade produktionen nått den utveckling, att man starkt ifrågasatte särskilda åtgärders vidtagande för att kunna exportera det öfverskott af socker, som fabrikerna då lågo inne med. Sedermera hafva felslagna betskördar eller mindre

goda sådana gjort, att förhållandet icke återkommit så starkt accentueradt som då. Men om man ser till huru det för närvarande ställer sig, så finner man, att sockerfabrikerna ligga inne med en produktion, som motsvarar ungefär ett och ett halft års konsumtion inom landet. Konsumtionen omfattar ju nämligen, på sätt också motionärerna framhållit, något öfver 100,000 ton om året, och vid januari månads slut lägo fabrikerna inne med i rundt tal 155,600 ton. Därtill kommer ytterligare en del efterprodukter, så att den totala summan för produktionen blir ungefär 160,000 ton. Finns det då ur nationalekonomisk synpunkt anledning att ytterligare gynna denna industri genom en särskild undantagslagstiftning? Jag tror, att man måste besvara den frågan med nej. Därtill kommer också en annan sak, som i detta sammanhang bör framhållas, nämligen att 1893 års undantagslagstiftning tillkom först, hvarefter fabrikerna anlades på grund af denna lagstiftning. Nu har man först byggt fabrikerna och sedan gör man anspråk på att Riksdagen skall träda emellan och hjälpa eljest icke fullt bärkraftiga företag genom en undantagslagstiftning. Detta torde äfven i sin mån ställa förhållandena nu i en annan dager än år 1893.

Vidare säger man, att denna lindring är påkallad, icke så mycket af hänsyn till aktieägarne i sockerfabrikerna, utan fast mera för att trygga betodlingen i dessa provinser och såmedelst låta dem komma i åtnjutande af de förmåner, som betodlingen medför. Ja, beträffande denna sida af saken, må dock erinras om, att under debatten i denna fråga förra året här i kammaren från sakkunnigt håll tvifvelsmål uttalades om huruvida förhållandena i de ifrågavarande provinserna lämpa sig för betodling. Det var särskildt en talare på Skaraborgsbänken, som för sin del ställde sig tveksam i detta afseende. Men äfven om dessa tvifvelsmål skulle vara oberättigade, och om det också skulle vara lämpligt att särskildt gynna betodlingen i Väster- och Östergötland, så får man icke hafva anspråk på att staten skall träda emellan i hvilken utsträckning som helst och i hvilken form som helst. Vid de nuvarande anspråken är att märka, först och främst att det förra året endast var fråga om ett års undantagslagstiftning, men att man nu begär lindring för 4 år. Vidare är det visserligen endast fråga om en lindring, motsvarande den, man beräknar, att under åren 1893—1896 de då nyanlagda fabrikerna åtnjöto. Men det är väl ändå icke så säkert, att, om Riksdagen ginge med på hvad som nu begäres, det skulle stanna därvid. Man kan åtminstone draga detta i tvifvelsmål, om man ser på resultatet af Lidköpingsfabrikens verksamhet under senaste året. Af den styrelseberättelse, som bifogats motionen, finner man nämligen, att denna fabrik under året gått med en förlust af öfver 140,000 kronor. Hade nu under året i fråga fabriken fått åtnjuta den ifrågasatta skattelindringen, hvilken af förra

*Förelagen
nedsättning
af skatten för
socker från
vissa nyanlag-
da fabriker.
(Forts.)*

*Föreslagen
nedsättning
af skatten för
socker från
rissa nyanlag-
da fabriker.*

(Forts.)

årets bevillningsutskott uppskattades till 60,000 kronor, skulle ju dock i allt fall ett underskott på mer än 80,000 kronor hafva förefunnits.

För min del anser jag därför, att principiella och praktiska skäl tala emot en undantagslagstiftning i motionens syfte. Men jag vill därjämte, då jag icke haft tillfälle att deltaga i motionens behandling inom utskottet, framhålla, att årets motion skiljer sig från fjolårets icke så oväsentligt, och att den förändring, som vidtagits, enligt min uppfattning icke är någon förbättring. För mig ställer det sig till och med så, att denna förändring gör hela förslaget utförbart. Förra året föreslogo de dåvarande motionärerna, att efter det i § 1 mom. 1 af kungl. förordningen den 2 juni 1905 förekommande stadgandet om en sockerskatt af 13 öre per kilogram till fritt bruk utlämnadt socker skulle göras följande tillägg: »För det socker, som af hvitbetor tillverkas vid de nyanlagda sockerfabrikerna i Öster- och Västergötland och hvilket socker från dessa fabriker till fritt bruk utlämnas, må dock denna skatt nedsättas till 10,84 öre per kilogram» — — —. Men i årets motion har föreslagits, att motsvarande stadgande skulle lyda: »För det socker, som af hvitbetor tillverkas vid de nyanlagda sockerfabrikerna i Öster- och Västergötland, må dock denna skatt nedsättas till 10,84 öre per kilogram» — — — hvarjämte nu föreslagits, att med afseende å tillverkningen vid dessa fabriker skulle tillämpas de särskilda kontrollanordningar, Kungl. Maj:t funne godt föreskrifva. I årets motion har sålunda icke längre uppställts sasom villkor för skattelindringen, att sockret skall utlämnas till fritt bruk från de ifrågavarande fabriker. Enligt det nya skattesystemet, som tillämpats från och med 1906, skall skatten emellertid icke vidare påföras vid fabriken, där betorna afverkas, åtminstone icke med nödvändighet, utan den skall påföras, där sockret utlämnas till konsumtion, vare sig detta sker från den fabrik, där tillverkningen ägt rum, eller från annan fabrik, till hvilken sockret öfverflyttats obeskattadt, eller från allmänt sockernederlag, dit sockret äfvenledes kan hafva obeskattadt öfverflyttats. Men under sådana omständigheter är det väl dock uppenbart, att det icke går an att — i det förändrade skick, hvari motionen nu föreligger — inskränka kontrollen till fabriker i Öster- och Västergötland, utan kontrollen måste utsträckas till hela riket, hvilket naturligtvis kommer att ytterligare inveckla och försvåra densamma och göra den betydligt kostsamare, för så vidt en sådan kontroll öfver hufvud taget kan anordnas. Jag har velat påpeka detta därför, att jag under debatten förra året antydde, att jag fann bevillningsutskottets farhågor i fråga om kontrollen, när det gällde den då väckta motionen, något öfverdrifna. Nu ställer sig saken annorlunda, och enligt mitt förmenande går det icke att genomföra förslaget oförändradt, sådant det framställts.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Friherre Klingspor: Jag kan icke underlata att till bemötande upptaga några af de uttalanden, som af den siste talaren gjordes. Jag vill då börja med det sista han sade. Han framhöll i slutet af sitt anförande, att det här föreliggande förslaget vore ett annat än det, som väcktes förra året. Därpå vill jag svara, att denna motion visserligen är en annan än den motion, som väcktes förra året. Men den reservation, som då gick igenom i denna kammare och förelåg i den gemensamma voteringen, var af precis samma formella lydelse som den nu väckta motionen, och formuleringen af denna reservation skedde efter ganska sorgfälliga undersökningar. Det är således ur denna synpunkt icke fråga om något nytt förslag, utan om samma förslag, som vid gemensamma voteringen förra året endast behöft ytterligare 11 röster för att gå igenom.

Jag vill vidare framhålla, att det intresse, som den siste ärade talaren åsyftade, är ett helt annat än vårt jordbruksintresse. Han talade om konsumenternas behof. Om konsumenternas behof vittnar väl emellertid allra bäst de sista årens import af råsocker. Jag kan nämna, att den import af råsocker, som ägt rum i Lidköping, lämnat en tullinkomst af 1,000,000 kronor för hvart och ett af de två sista åren. Af denna inkomst har staten, då det icke finnes tolag i Lidköping, själf fått behålla de 5 procent, som motsvara tolagen i andra städer, således cirka 50,000 kronor om året. Hade denna inkomst influtit å annan ort, hade staten icke erhållit dessa 50,000 kronor. Staten har således gjort en förtjänst i detta fall. Nu är det visserligen sant, att betskördarna kunna förbättras. Men att man icke synes befara, att konsumtionen icke skulle hålla jämna steg med produktionen, torde framgå däraf, att sockerringen, som drifver vår hufvudsakliga sockerindustri, håller på att uppföra en ny fabrik, således sedan denna fabrik i Östergötland tillkommit. Om denna sockerring kan utrota industrien utom sin domvärjo, är det för den naturligtvis mycket kärt.

Den siste talaren framhöll, att man i detta fall först uppfört byggnader och sedan begärt lindring i skatten. Men tro herrarna, att någon med framgång först skulle begära lindring och sedan uppföra byggnader? Det är föga antagligt. Talaren framhöll vidare, att af revisionsberättelserna för dessa sockerbruk framginge, att, äfven om de erhållit dessa lindringar, de likväl skulle gått med förlust. Detta måtte väl emellertid icke vara något skäl. Den hjälp, som ges, lämnas icke till bolagen, utan för att bolagen skola kunna hålla ut med betodlingen — det nationella intresset är nämligen odlingsintresset. Jag har här i min hand en skrifvelse från sockerbetodlareföreningen i Östergötland, som beslutits vid sammanträde den 13 februari 1907. I denna skrifvelse står det:

*Föreslagn
nedsättning
af skatten för
socker från
vissa nyanlag-
da fabriker.*

(Forts.)

*Föreslagen
nedsättning
af skatten för
socker från
rissa nyanlag-
da fabriker.*

(Forts.)

§ 7.

Sedan ledamoten af Riksdagens Andra Kammare A. G. Månsson i Fusagården vid innevarande års lagtima riksmöte motionerat, att skatten å till fritt bruk utlämnadt råsocker, tillverkad vid de nyanlagda fabrikerne i Lidköping och Linköping, måtte nedsättas från 13 kronor till 10 kronor 84 öre pr 100 kg., beslöt föreningen på förslag af ordföranden att på de i motionen anförda skäl på det kraftigaste framhålla vikten af en sådan nedsättning af skatten i hvad densamma afsåge råsocker, tillverkad vid fabriken i Linköping, och skulle protokollsutdrag härom tillställas en af provinsens riksdagsmän i Andra Kammaren.

Det är således *jordbruksintresset*, som behöfver hjälp, och denna industri har visat sig vara af synnerlig betydelse för jordbruket. Nu hafva vi ju dyra arbetsförhållanden och svåra förhållanden i öfrigt, och hvad vi begära måste anses som den tydligaste rättvisa.

Hvad själfva principen beträffar, beviljade Riksdagen 1905 dessa fabriker lindring efter de skatteförhållanden, som då gällde. Det beslut, den förste talaren talade om, att icke längre bevilja förmåner för nya sockerbruksanläggningar, har upphäfts af Riksdagen själf. I förhållande till den nya skatten innebär den begärda nedsättningen icke annat än en hjälp under förändrade former, och jag uttrycker å samtliga jordbrukares vägnar den lifliga önskan, att Första Kammaren likasom förra året ville visa den välvilja mot detta jordbruksintresse, att den godkänner motionen, så att ifrågavarande moment må få följande lydelse:

»För allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i denna förordning närmare bestämmes, vid sockrets utlämnande till fritt bruk erläggas skatt med 13 öre för hvarje kilogram. För det socker, som af hvitbetor tillverkas vid de nyanlagda sockerfabrikerne i Öster- och Västergötland, må dock denna skatt nedsättas till 10,84 öre pr kilogram under fyra år, räknadt från den 1 september 1907, och skola med afseende å tillverkningen vid dessa fabriker tillämpas de särskilda kontrollanordningar, Kungl. Maj:t finner godt föreskrifva.

För socker, som till riket införes, skall därjämte erläggas tull enligt tulltaxan.»

Herr Fahlbeck: Herr talman, mina herrar! Det må tillåtas mig, oaktadt jag anser de skäl, som af försvararne utaf bevillningsutskottets betänkande framförts, vara alldeles tillfyllestgörande för att bestämma kammarens beslut, att likväl för en stund taga dess uppmärksamhet i anspråk. Och skall jag därvid betrakta saken från något allmännare synpunkter än de, som här för det mesta blifvit berörda.

Inför ett nationalekonomiskt betraktelsesätt ställer sig denna fråga på följande sätt:

Man frågar sig: hvarför har staten en gång, 1893—1896, beviljat nya sockerfabriker särskilda förmåner? Var det männe för att bereda fördel åt enskilda, vare sig vissa enskilda jordbrukare eller enskilda industriidkare eller enskilda landsändar? Nej, visserligen icke. Statens och det allmännas syfte med ifrågavarande åtgärd kunde icke vara annat än att utveckla en sockerindustri, som frigjorde oss från beroende af utlandet, i det att vi inom landet skulle tillverka allt det socker vi behöfde, och således vår handelsbalans lättas med 20 till 30 millioner kronor om året. Detta är ett stort allmänt intresse. Att de enskilda därjämte fingo sina olika intressen tillgodosedda, kom som en biprodukt. Men från statens sida kunde icke de, utan nämnda allmänna intresse, betraktas såsom det verkliga skälet.

Nu har emellertid industrien utvecklats så, att det afsedda ändamålet fullt fylles. Sockerindustrien har kommit därhän, att den kan tillgodose landets behof af socker, och vi behöfva icke längre importera sådant. Naturligtvis kan under enstaka år missväxt äga rum, men den balanseras hastigt af öfverflöd ett annat år; och för närvarande är öfverflödet så stort, såsom redan anförts, att vi inom landet äga förråd för 1½ års konsumtion. Det är af detta tydligt, att vi icke behöfva flera sockerbruk för att tillgodose det allmänna nationalekonomiska ändamålet, själf-försörjning med socker. När därför dessa nyanlagda sockerbruk i Öster- och Västergötland i likhetens och rättvisans så ofta missbrukade namn komma med nu gjorda begäran, så är det icke längre ett statsändamål, som därmed främjes, utan utslutande ett enskildt, nämligen jordbrukets förkofran i dessa provinser och bolagens bestånd. Men det är uppenbart, att detta icke är motiv nog för en sådan åtgärd, som den nu begärda, och sålunda icke heller den åberopade likheten och rättvisan, i hvars namn åtgärden påkallas.

Vidare är det väl att märka, att ett understöd från statens sida, hvilket nu verkligen toge karaktär af premiering, icke blott icke skulle gagna utan lätt kunde skada hela landets ekonomi genom att framkalla öfverproduktion inom denna viktiga näringsgren, detta plågoris för flera af våra industrier. Må vara att enskilda åstadkomma sådan genom anläggande af konkurrerande företag, det kan ju understundom låta försvara sig, men att staten skulle bidra till ett sådant tillstånd, synes mig alldeles orimligt.

I sammanhang härmed vill jag också upptaga till bemötande ett andra argument, som vi hört i dag, nämligen att denna sockerindustri i hög grad bidrager till utveckling af landets jordbruk och odling. Ja, det är mycket riktigt, jag erkänner det. Men hvad jordbrukarne icke tänka på, det är, huruvida det

*Föreslagen
nedsättning
af skatten för
socker från
vissa nyanlag-
da fabriker.*

(Forts.)

*Föreslagen
nedsättning
af skatten för
socker från
vissa nyanlag-
da fabriker.*

(Forts.)

finns marknad för allt det socker, som kan framställas. Man kan odla hvitbetor öfver hela vårt land och däraf göra socker, om bara staten vill släppa efter på skatten. Men finns det marknad för det socker, som då skulle tillverkas? Kunde vi exportera socker, vore det ingen nöd, men det är omöjligt. Vi kunna icke utföra ett enda kilo. Följden blefve alltså, att det måste uppstå en olidlig öfverproduktion, såvida icke staten genom exportpremier ville befria den inhemska marknaden från öfverskottet, men, som bekant, tillåtes ingen exportpremie på grund af tyska handelstraktaten; och jag är för öfrigt öfvertygad om, att kammaren och Riksdagen äfven oafsedt den icke skulle gå med på slikt.

Detta är den nationalekonomiska sidan af saken, men därtill finnes det en konstitutionell, som jag äfven skall tillåta mig fästa herrarnes uppmärksamhet på. Detta är ett ärende, som Riksdagen allena afgör; men icke nog därmed, det är ett ärende, som regeringen aldrig haft sig förelagdt, och hvarom den eller någon af dess medlemmar aldrig yttrat sig. Det är en ömtålig sak, att Riksdagen utan den allsidiga utredning, som regeringen allenast kan lämna, skulle vidtaga en åtgärd med så vidtgående konsekvenser som denna. Ty jag kan icke se annat, än att, om Riksdagen beviljar denna framställning, Riksdagen äfven måste göra det i andra fall; och efter hvad jag hört sägas, skall det planeras anläggning af sockerbruk på Öland eller i Kalmartrakten, och flera skulle säkert följa. Genom ett sådant beslut, som det af motionärerna åskade och dess följder, skulle både statens finanser och landets allmänna ekonomi kunna på ett högst vådligt sätt beröras. Det är, oafsedt sakens innebörd i öfrigt, af allra största vikt, att Riksdagen iakttager all möjlig försiktighet i frågor af denna art och icke beslutar något på förslag allenast af enskilda motionärer.

Af dessa olika anledningar och skäl, nationalekonomiska och konstitutionella, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr Håkanson: Den siste ärade talaren uppställde det spörsmålet, gjorde den frågan, huruvida det varit för att bereda enskilda landsändar fördel, som staten år 1893 beviljade lindring åt vissa sockerfabriker.

Med anledning häraf vill jag påpeka, att detta vid 1893 års debatt härom i denna kammare skarpt betonades, och att särskildt skattelindringen för fabriker, som kunde komma att anläggas på Gottland, föreslagits för att genom en sådan åtgärd bidraga till denna landsändas uppryckning.

Både den siste ärade talaren och herr Hammarström berörde frågan ur en annan synpunkt, den nationalekonomiska, nämligen huruvida behofvet af socker för den inhemska konsumtionen

kunde anses påkalla en ökning af produktionen. Den ene talade om att för närvarande finnes så stort lager af socker och den andre talade om, hur mycket som producerats på ett eller två år. Vi behöfva icke gå långt tillbaka i tiden för att finna, att sockerproduktionen icke varit så särdeles stor, och när man talar om produktionen af denna artikel, går det icke an att fästa sig vid ett eller två år. Ser man på den tioårsperiod, som börjar med år 1893, finner man, att produktionen i genomsnitt varit 80,000 ton råsocker, motsvarande 72,000 ton raffinad. När man så ser, att förbrukningen numera uppgår till mer än 100,000 ton, kan man icke säga, att industrien är rustad att möta landets behof af socker.

Den lindring, som här föreslagits, är synnerligen obetydlig, jämförd med den, som beviljades de tidigare anlagda fabrikerne. Jag vill i förbigående nämna, att om för den betafverkning, som dessa fabriker hade hösten 1906, hade lagts till grund genom snittet af den utbytesberäkning, som var gällande för Gottlandsfabriken under dess fem första år, hade lindringen uppgått till något öfver 200,000 kronor, under det att den nu föreslagna lindringen skulle hafva utgjort endast omkring 77,000 kronor. Det är enligt mitt förmenande ett mycket anspråkslöst förslag. motionärerna kommit fram med.

Herr Fahlbeck yttrade också, att det vore en konstitutionell fråga, i det att Riksdagen hade ensam bestämmanderätt öfver den. Den synpunkten klargjordes här förra året af friherre Kling-spor. Jag förmodar, att herr Fahlbeck syftar på de särskilda kontrollanordningar, som motionärerna talat om.

Jag vill endast erinra om, att i sockerbeskattningsförordningens 2:dra § finnes redan fullmakt för Kungl. Maj:t att utfärda särskilda ordningsföreskrifter för sockerfabrikerne, och om något annat kan icke gärna här vara fråga.

Jag hemställer om bifall till motionen.

Herr Cavalli: Jag är verkligen af många lätt begripliga skäl mycket litet lifvad för att deltaga i denna diskussion, men min ställning som ordförande i bevillningsutskottet gör, att jag måhända bör säga några ord.

Jag skall med kammarens benägna tillstånd be att få läsa upp några rader. Jag brukar icke besvära kammaren med långa uppläsningar, men jag tror mig därmed kunna utveckla saken. Det står i bevillningsutskottets betänkande, att förslaget icke äger samma berättigande som förr. Så säger utskottet vidare:

»Då skatten numera drabbar det socker, som utgår i marknaden, blifver däraf en följd, att vid en råsockerfabrik (således vid den nuvarande fabriken i Östergötland) icke någon som helst skatt vare sig debiteras eller erlägges. Vid sådant förhållande måste det anses såsom minst sagdt en oegentlighet att med en

*Förelagten
nedsättning
af skatten för
socker från
vissa nyanlag-
da fabriker.
(Forts.)*

Föreslagen nedsättning af skatten för socker från vissa nyanlagda fabriker. dylik beskattningsgrund medgifva särskild skattelindring allenast därför, att betor odlats inom ett visst område, då det af dem producerade sockret kan förädlas vid hvilket raffinaderi som helst.»

(Forts.) Vid råsockerfabrik erlägges med nuvarande beskattningsform icke ett öre i skatt och kan icke heller erläggas ett öre. När skall då lindringen äga rum? Jo, när sockret går ut i marknaden. Men ingen Riksdag torde kunna förbjuda Östgöta- och Västgötafabrikerna att sälja till hvilket raffinaderi som helst, i Göteborg, i Landskrona eller i Ystad. Om så sker, skall lindringen inträda den dag, då köparne släppa ut sockret i marknaden. Huru vill man då, att kontrollätgårderna för skattelindringens åtnjutande skola anordnas? Jo, en talare sade, att det får Kungl. Maj:t ordna. Jag gratulerar chefen för finansdepartementet, som jag till mitt nöje ser här närvarande, till det besvär han kommer att få; ett i många afseenden långt ifrån föraktligt tillägg till hans öfriga bestyr.

Nu kommer man att säga och här har sagts, att denna anmärkning icke har något värde, ty meningen är att sälja sockret till raffinaderiet i Lidköping, och att kontrakt härom till och med lär vara upprättadt. Jag förmodar då, att man är färdig med en rad supplementbestämmelser, som ställa denna fabrik under särskild bevakning, ty för det därstädes förädlade sockret skall skatt ej heller erläggas, förrän det utsläppes i marknaden.

Blott ett enda ord till! Man säger, att förslaget är detsamma som i fjol. Jag ber att dock få erinra, att i fjol begärdes endast lindring för ett år, medan man nu begär lindringen för fyra år.

Grefve Douglas: En statsman har en gång sagt, att svårigheterna äro till för att öfvervinnas. Vi hysa det förtroendet till regeringen, att, därest Riksdagen skulle finna med billighet och rättvisa öfverensstämmande, att den här ifrågasatta lilla lättnaden beviljades den uppblomstrande sockerbetsindustrien i mellersta Sverige, regeringen äfven skall finna former för att bringa detta beslut till tryggad verkställighet och att således icke formalismen måtte visa sig vara kraftigare än realiteten.

Friherre Klingspor: Endast ett par ord! De svårigheter, som bevillningsutskottets ordförande omnämnde med afseende å ordnandet af kontrollen, torde ganska säkert icke vara så stora. Vi förhandlade med kontrollbyrån om den saken, när formuleringen af detta förslag förra året var före, och det visade sig, att den nödiga kontrollen icke var så särdeles svår att anordna. Hvad beträffar ordförandens i bevillningsutskottet påstående, att betsocker skulle kunna från dessa fabriker säljas hvart som helst,

är detta alldeles riktigt, men då lara väl dessa fabriker ej komma i åtnjutande af någon lindring. Nu är ju förhållandet, sasom herr ordföranden sade, att tioårskontrakt är uppgjort om leverans af allt sockret till Lidköpings raffinaderi. Således inskränker sig kontrollen till densamma, som äger rum beträffande råsocker från utlandet. Vi kommo, som sagdt, på det klara med att i praktiken kontrollen icke medförde några större svårigheter.

*Förelagen
nedsättning
af skatten för
socker från
vissa nyanlag
da fabriker.*
(Forts.)

Herr Hammarström: Gent emot hvad friherre Klingspor anförde, tillåter jag mig framhålla, att de förhandlingar, som, enligt hvad han upplyste, försiggått med chefen för finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå, väl måste hafva afsett det i förra årets motion föreliggande förslaget, som innehöll, att undantagsbestämmelsen skulle gälla endast för socker, som från fabrikena i Öster- och Västergötland till fritt bruk utlämnades, alltså det socker, för hvilket skatt påfördes vid dessa fabriker. Detta är emellertid något helt annat än det förslag, som nu föreligger.

Jag ger friherre Klingspor rätt i att den kontroll, som föreslogs förra året, för så vidt den hänförde sig till den då föreliggande motionen, antagligen kunnat fungera tillfredsställande, men nu ställer sig saken på helt annat sätt. då det icke längre är fastslaget, att skatten skall påföras vid vissa bestämda fabriker, utan skatten legaliter skulle kunna komma att utgå vid hvilken fabrik som helst eller vid hvilket allmänt nederlag som helst. Här kräfvos en vida mer omfattande kontroll, och jag betvivlar, att chefen för kontroll- och justeringsbyrån kan hafva sagt, att de kontrollföreskrifter, som föreslogos förra året, skulle vara tillräckliga med afseende å det nu föreliggande förslaget.

Friherre Klingspor har förut under debatten erinrat om, att hans reservation vid förra årets riksdag varit i afseende å klämmen lika lydande med föreliggande motion. Därtill måste jag säga, att det berodde på ett förbiseende från min sida, att jag icke i mitt yttrande förra året, så vidt det rörde kontrollen, påpekade nu anmärkta förhållande, ett förbiseende, som torde vara förklarligt, då i friherre Klingspors reservation icke fanns en rad, som antydde, att han i klämmen skulle komma med någon förändring i den då föreliggande motionens kläm. Jag vidhåller emellertid, tills motsatsen bevisats, att kontrollen icke utan större svårigheter och kostnader kan genomföras med afseende å det nu föreliggande förslaget.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla den i ämnet väckta

motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande n:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 48.

Ifrågasatt rätt för värnpliktig att i visst fall utbyta vapenöfning mot annat arbete för statens räkning.

Föredrogs änyo lagutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande af sådan anordning, att värnpliktig, som af samvetsbetänkligheter anser sig förhindrad att deltaga i vapenöfning, må i stället få utföra annat arbete för statens räkning.

Lagutskottet, som till behandling fått mottaga en inom Andra Kammaren af herr *G. Lindgren* i Islingby väckt motion, n:o 18, hade i nu föredragna utlåtande hemställt, att Riksdagen, med bifall till förevarande motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och på hvilket sätt sådana värnpliktige, som på grund af religiös öfvertygelse funne sig af samvetsbetänkligheter förhindrade att deltaga i vapenöfning eller annan militärtjänstgöring, i stället finge utföra annat arbete för statens räkning.

Vid utlåtandet fanns reservation afgifven af herrar *Sjöcrona*, *Andersson*, *Hedenstierna* och *Rudebeck*, utan att deras åsikt närmare antydts.

Herr Sjöcrona: Den reservation, som jag jämte tre andra ledamöter af lagutskottet låtit anteckna å utskottsbetänkandet, afser icke ensamt motiveringen, utan äfven det slut, hvartill utskottet kommit. Jag kan dock icke annat än bekänna, att jag icke alldeles med glädje mod afgifvit denna reservation. Flera gånger har jag haft att verkställa utslag, hvarigenom straff ådömts för vägran att underkasta sig militär tjänstgöring. Visserligen har jag därvid funnit de dömda alldeles oemottagliga för hvarje vänligt försök att upplysa dem om deras missuppfattning. De ha endast halsstarrigt upprepat lösryckta ställen ur bibeln och icke ens velat svara på den frågan, om det verkligen kunde anses stridande mot en god kristens samvete att medverka till att bringa sjuka nödvändig hjälp och lindring i deras lidanden. Deras vägran har dock *syns* grunda sig på ett slags verklig öfvertygelse. Det har därför känts ganska litet tilltalande att nödgas befordra dem till straff. Sådant kan ju likväl förhållandet vara i åtskilliga andra fall, där det icke är fråga om vägran att underkasta sig militärtjänst och där kunna väl någon gång omständigheterna vara sådana, att man känner, så att säga, mera sympati eller medlidande för den dömda än i dessa fall. Då jag nu emellertid nödgas afgifva en reservation, så skall jag anhålla, att så kortfattadt som möjligt få redogöra för min ställning i denna fråga.

Denna mycket ömtaliga fråga har ju, som vi veta och som inhämtas af betänkandet och motionen, ett par gånger förut varit föremål för Riksdagens behandling. År 1898 väcktes en motion af ungefär samma innehåll som den nu föreliggande. Det dåvarande lagutskottet afstyrkte helt och hållet bifall till denna motion med en, som mig synes, mycket bindande och öfvertygande motivering. Första Kammaren biföll också detta utlåtande utan någon öfverläggning. I Andra Kammaren återigen beslöt man sig för en skrifvelse. Frågan förföll ju emellertid till följd af de olika besluten, men Kungl. Maj:t uppdrog åt den s. k. värnpliktslagskommittén att taga denna fråga i öfvervägande. Det gällde då endast möjligheten att befria dem, som hyste samvetsbetänkligheter, från militärtjänst under fredstid. Denna kommitté har ägnat frågan en synnerligen omsorgsfull och uttömmande behandling. Transumt af detta kommittébetänkande har, som herrarne veta, blifvit i kammaren och äfven i medkammaren utdeladt. Däri fäster kommittén till en början uppmärksamheten därå, att hvarje individens handling kan blifva föremål för bedömande af samvetet, men att detta bedömande, efter hvad alla tidens erfarenhet bestyrker, företer väsentliga olikheter hos olika individer. Genom att erkänna samvetsfrihet i denna bemärkelse och den omfattning, som nu ifrågasättes, skulle ju staten hafva eftergifvit sin rätt till medverkan af statens medlemmar för befrämjande och vinnande af statens egna ända-

Ifrågasatt rätt för värnpliktig att i visst fall utbyta vapen-öfning mot annat arbete för statens räkning.

(Forts.)

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.*

(Forts.)

mål, och detta skulle i princip anses ytterst föra därhän, att ett ordnadtt samfundslif inom en stat blefve alldeles omöjligt. Det skulle ju icke kunna förekomma, som kommittén säger, någon sammanslutning mellan andra individer än dem, som tänkte fullkomligt lika i alla saker. Därför säger också kommittén, att den enskilde samhällsmedlemmens uppfattning, då densamma kommer i motsats mot statens uppfattning rörande statens egna ändamål och de medel, som för dessas vinuande böra tillitas, måste vika och ej kan tillerkännas rätt att göra sig gällande. Gäller detta i allmänhet, så gäller det enligt kommitténs och min och, enligt hvad jag förmodar, äfven herrarnes åsikt framför allt, när det gäller statens förhållanden utåt, när det gäller försvar för statens själfständighet, när det gäller försvar för hus och hem, maka och barn. På detta område, säger kommittén, framträder mer än på något annat nödvändigheten för staten att med förbindande verkan för alla dess medlemmar bestämma hvad som skall göras och sättet därför. Med den uppfattningen har därför kommittén icke kunnat anse, att 16 § regeringsformen, som äfven blifvit åberopad i denna fråga, är tillämplig på detta fall. Den handlar ju, som vi alla veta, endast och allenast om Konungens skyldighet att ingens samvete binda utan skydda en-hvar i utöfningen af hans religion. Visserligen säger kommittén — detta är också nu förhållandet — att antalet af dem, som dittills vägrat göra militärtjänst till följd af samvetsbetänkligheter, varit jämförelsevis mycket ringa, men kommittén anser, att det med stor sannolikhet kan antagas, att ett medgifvande af rätt för individen att efter sitt eget samvetes bud afgöra, huruvida han ville i landets försvar deltaga eller ej, skulle alstra hos de värnpliktige benägenhet att omfatta den åskådning, som anser bruk af vapen stridande mot Guds bud, och sålunda i väsentlig mån befördra spridande af nämnda åskådning till allt vidare kretsar.

Kommittén har vidare sagt, att om det verkligen kunde strida mot Guds bud att deltaga i vapentjänst och vapenöfningar för landets försvar, kunde det vara skäl, att staten gafve efter, men kommittén erinrar, att detta ingalunda följer af den kristna religionens i bibeln framställda läror. Något sådant har nämligen aldrig varit allmänt erkändt inom kristenheten. »Tvärtom hafva under alla tidsåldrar och inom de mest olika kristna trossamfund personer med erkänd förståndsskärpa samt utmärkta för den största kristliga fromhet och förtrogenhet samt bibelns läror och deras anda ansett fäderneslandets värnande såsom en den heligaste plikt.»

Kommittén har sålunda icke kunnat i princip tillstyrka någon eftergift i detta hänseende, men säger, att om än staten har alldeles obestriddlig rätt att fordra en sådan medverkan, skulle ju staten i vissa fall mer eller mindre kunna eftergifva dem, om det kan ske utan något men för samhället. Därför ger kom-

mitten sig in på frågan om utbyte af militärtjänst mot annat civilt arbete, men fäster uppmärksamheten därpå, att därför måste fordras särskilda anordningar, hvilka komma att för statsverket leda till afsevärda uppoffringar. Sålunda vore ju nödvändigt att beordra särskildt befäl att öfver dessa värnpliktige hålla uppsikt och anställa ledare af arbetena, att vidtaga åtskilliga anstalter för de värnpliktiges befordrande till arbetsplatsen, för deras inkvartering och underhåll, för läkarevård samt för disciplinens upprätthållande o. s. v.

*Ifragasatt
vart för värn
pliktig att i
väst fall ut-
byta vapen
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.*

(Forts.)

Kommittén yttrar sig vidare i denna sak så som man ser af 5:te och 6:te sidorna i ofvannämnda transumt, men jag vill icke blifva för vidlyftig. Kommittén fäster uppmärksamheten på, att ett sådant ordnad arbete skulle helt snart inom den allmänna opinionen få karaktär af tvångsarbete, hvilket naturligtvis vore ganska förhatligt. Det skulle blifva nödvändigt att åstadkomma särskilda straffbestämmelser för olydnad i arbetet eller vägran att fullgöra detta, hvilket ju kan tänkas, att många värnpliktige ville inlåta sig på och säga: »Detta är ju ett arbete, som är satt i stället för militärtjänstgöringen och da mitt samvete förbjuder mig militärtjänst, så förbjuder det mig äfven detta».

Fribaptistsamfundet har visserligen, enligt motionen bifogadt protokoll, själf ifrågasatt, att man skulle i stället för militärtjänst få göra annat arbete; men hvem svarar för, att det icke kan finnas sådana, som hysa samvetsbetänkligheter äfven mot detta?

Så har kommittén äfven tagit under öfvervägande frågan om militärtjänstens utbyte mot sjukvårds- eller annat handräkningsarbete, och där har kommittén gjort sig mycket besvär och försöksvis gjort upp en plan, hur det skulle ordnas. Och dock har kommittén kommit till den slutsats, att icke ens detta kan kommittén tillstyrka. Den har därvid fäst uppmärksamheten på den fredsrörelse, som redan då — detta var år 1899 — börjat göra sig gällande inom vårt land. Vi veta nu, hur förhållandet utvecklats i de socialistiska kretsarna, och vi få väl erkänna, att samvetsbetänkligheter på grund af lösryckta ställen i bibeln icke kunna tillerkännas mera berättigande än samvetsbetänkligheter, som äro grundade på en liflig och bestämd öfvertygelse om nödvändigheten att hålla fred inom hela världen, såsom att följa Bertha von Suttners maning: »Ned med vapnen!» Kommittén kunde icke ens tillstyrka detta och fäste uppmärksamheten på, att det finnes sådana, som väl icke hafva betänkligheter mot vapenöfningar, men som absolut icke vilja göra något som helst arbete på en lördag, därför att den dagen är den rätta sabbatsdagen. Kommittén antyder emellertid, att man möjligen kunde och borde på något sätt begränsa det ansvar, som ådömes för denna vägran. Det kan ju vara något att tänka på. Det är emellertid icke ifrågasatt i den nu föreliggande

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.
(Forts.)*

motionen. Kungl. Maj:t inkom på grund af den uttömmande utredning, som kommittén gjort, icke till 1901 års Riksdag med något förslag om befrielse eller medgifvande i detta hänseende, men i Andra Kammaren väcktes af herr Byström en motion, att i den paragraf, som handlar om befrielse från värnpliktens fullgörande, skulle införas, att den, som af samvetsskäl ej kan förmås att låta sig vapenöfvas, skulle frikallas, dock mot skyldighet att göra annat arbete.

Denna motion togs i omsorgsfullt öfvervägande af särskilda utskottet N:o 1, som hade motionen till behandling, och utskottet kunde icke heller tillstyrka bifall till motionen, men hemställde, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida icke regementschefen kunde berättigas att efter noggrann pröfning, i den mån omständigheterna kunde därtill föranleda, meddela värnpliktige, som funnes hysa samvetetsbetänkligheter mot vapentjänst, befrielse från sådan tjänst och i stället använda dem till annan lämplig tjänstgöring vid truppen. Då denna utskottets hemställan förekom i kamrarna, beslöt Första Kammaren bifalla den med 86 röster för ja och 50 för nej, som likväl afgåfvos för fullständigt afslag. Andra Kammaren biföll också utskottsbetänkandet med 124 ja mot 70 nej, som afgåfvos för ett under öfverläggningen af motionären framställt yrkande därom, att orden »vid truppen» skulle utslutas, och det sålunda skulle blifva något annat arbete, såsom man nu också föreslagit.

Konungen utfärdade år 1902 ett cirkulär i öfverensstämmelse med Riksdagens framställning, och nu har det visat sig, att kommittén hade alldeles rätt i sin förmodan. Man är icke nöjd med detta medgifvande.

Ehuru jag såsom ordförande i särskilda utskottets lagafdelning för utskottet tillstyrkt och sedan i utskottet deltagit i denna hemställan och äfven i kammaren röstat därför, så får jag för min del erkänna, att den icke kan anses vara fullt principiellt riktig. Men ser man förhållandet från rent praktisk synpunkt, måste man ju medgifva, att försvaret har ofantligt liten nytta af de värnpliktige, som väl kunna tvingas att låta skjuta ned sig, men icke vilja aflossa ett enda skott. Man kan därför tillgodogöra sig deras biträde för försvaret bättre genom bärande af sjuka och en mängd handräckningssaker, som äfven förekomma under krig och äro ytterst nödvändiga. Då tjäna de försvaret, och staten har icke uppgifvit sitt rättmätiga anspråk på deras hjälp. Man är emellertid icke nöjd med detta, och därför har denna motion framkommit. Utskottets majoritet har tillstyrkt densamma. Jag skall nu icke upptaga tiden med att ingå i någon närmare granskning af utskottets motivering, såvida icke den kommande diskussionen därtill kan gifva anledning. Utskottet har emellertid uttryckligen förklarar, att utskottet under

inga villkor kan vara med om en sådan eftergift utan den nödiga garanti, som ligger däri, att den värnpliktige skall få fullgöra annat arbete för statens räkning.

I afscende däru ber jag få återopå hvad jag förut i korthet anfört ur kommitténs betänkande. Jag vill nu ytterligare fästa uppmärksamheten på följande. Det är ju alldeles gifvet, att befrielse från deltagande i vapenöfningar eller från deltagande i de öfningar, som gå ut på att fullgöra annat arbete vid truppen, medför, att man absolut icke kan använda sådana värnpliktige, när krig inträffar. Detta medför faktiskt befrielse från allt deltagande i landets försvar. Hur kan man då tänka sig, att några månaders arbete för statens räkning, som skulde komma att kosta staten många gånger mer än hvad det är värdt, skulle kunna utgöra verkligt vederlag för den skyldighet, som hvarje värnpliktig har att stå i beväringens första och andra uppbåd till och med det år, då han fyllt 32 år, och därefter tillhöra landstormen till 40 år! Det finnes ju icke någon rimlighet däri. Det kan väl icke tänkas, att man skall ålägga dem att arbeta hela denna tid från uppnådda 21 år till 40 års ålder en viss tid hvarje år för statens räkning. Det finnes sålunda icke den ringaste logik i detta, att några månaders arbete skulle för dem kunna aflösa skyldigheten att deltaga i landets försvar. Jag kan sålunda icke vara med om utskottets åsikt, att detta skulle vara tillfyllestgörande. Och så kommer man till den svårigheten, att om man verkligen skulle gifva ett sådant medgifvande, så är det alldeles icke visst, att man i längden blir nöjd med det, ty det kan ju hända, och det har herr Lindhagen i sin reservation antydtt, att samvetsbetänkligheterna hos de värnpliktige kunna blifva af den art, att äfven sådant arbete icke kan företagas, emedan det skulle strida mot bibelns lära.

På grund af hvad jag sålunda anfört, nödgas jag, herr talman, yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Nyström, Carl: Den, som deltagit i detta ärendes behandling i lagutskottet, har först och främst funnit en sak, nämligen att de hithörande fallen äro icke så alldeles få. Värnpliktslagskommittén har sagt, att de äro ganska få, men de äro i alla fall tillräckligt många för att kräfva ett ingripande. Vidare, att dessa män, som vägra fullgöra sin värnplikt, äro absolut orubbliga och oemottagliga för hvarje skäl och för hvarje straff. Både skäl och straff äro bortkastade på dem, och de stå som martyrer och säga nej, naturligtvis utan att gifva andra skäl än att militärarbete strider mot deras samvete. Det är den pinsammaste situation, då man har att tvinga samveten med våld. Det går ju icke; och vidare är att märka, att dessa personer äro absolut orubbliga äfven i det hänseendet, att de icke antaga något surrogat för den egentliga militäröfningen. Hvad man än

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.*

(Forts.)

*Ufrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
riktig full ut-
byta vapen-
öfvning mot
annat arbete
för statens
räkning.*

(Forts.)

förelägger dem att göra, det må vara aldrig så oskyldigt, såsom väganläggning och dylikt, så svara de: »nej, det står i sammanhang med kriget och hvad som står i sammanhang därmed, det göra vi icke». Sålunda nej öfver hela linjen! Hvad skall man då göra? Skall man börja med att straffa och öka straffet efter brottets iteration, så blir stämningen till sist så olidlig, att man finner det omöjligt att gå vidare på denna väg.

Det vore sålunda högst värdefullt, om ett nytt uppslag till lösning af denna svårighet skulle kunna uppletas. Och vi tro, att ett sådant uppslag nu kommit, hvilket synes vara åtminstone så mycket värdt, att saken bör gå till Kungl. Maj:t. Det består däri, att man icke alls skall envisas att på mötesplatser eller i militärtjänst intvinga dessa, som äro så känsliga för allt, som har med krig att göra, utan man skall tvinga dem att fullgöra arbeten för statens räkning på *andra* områden, som icke äro militära, till exempel i statens skogar, där man har ett förträffligt och outtömligt arbetsfält, eller vid odlingar eller annat arbete af den mest intensivt civila art. Vilja de nu göra detta, och kan staten på detta sätt af dem få några prestationer, som motsvara de skyldigheter, de eljest hafva mot staten, så får man vara belåten därmed. Då kommer man ifrån detta kinkiga problem, som börjar att blifva alldeles olidligt. Om man blott kommer därhän, att det å ena sidan icke är någon *kapitulation* från statens sida och å andra sidan icke något *martyrskap* för de krigstjänstvägrande, af hvilket de kunna slå mynt, så tror jag, att man kommit så långt man kan komma. Detta alternativ eller möjligheten att fullgöra ett arbete inom ett område, som icke har med militärtjänsten att göra, men där i alla fall tvingas fram en prestation, som någorlunda motsvarar deras värnpliktsskyldighet, är värdt att beaktas. På den vägen har det syntts laguskottet att man kan gå fram, men det har icke föreslagit att så skall ske.

Uppslaget tyckes emellertid, såsom nämndt, vara värdt så mycken uppmärksamhet, att man bör skrifva till Kungl. Maj:t för att få utredt, huruvida frågan kan lösas på den vägen. Det är en hederlig reträtt för staten. Då blir det i alla fall en uppgörelse, som synes vara bättre än alla de förslag, som hittills lidit skeppsbrott. Därför har laguskottet fäst sig vid detta uppslag.

På grund af hvad jag anfört, ber jag att få yrka bifall till laguskottets förslag.

Herr Wieselgren: Jag skulle vilja be, att kammaren ville äfven i denna fråga tillämpa ett yttrande, som fälldes af en talare under den föregående sockerdiskussionen i dag, då han nämligen manade kammaren att icke låta formaliteten väga mer än realiteten. Här är verkligen en fråga, där det formella och reella stå tämligen skarpt emot hvarandra.

Vapenöfningarna ha ju, såsom vi läsa i det framlagda tran-
sumtet af värnpliktslagskommittéens betänkande, till syfte att
öfva landets vapenföra ungdom, för att staten af den må kunna
fördrå »medverkan i försvaret i händelse af krig». Såsom båda
de föregående talarna anmärkt, är detta ju i sådana fall som det
här ifrågasätt rent omöjligt för staten att kunna genomföra,
ty om också staten skulle kunna i fredstid öfva en värnpliktig
med sådana åsikter, som det här är fråga om, är det i alla fall
rent omöjligt, att staten skall kunna förmå honom till verklig,
faktisk medverkan i försvaret i händelse af krig.

Således måste det erkännas, att det i dylika fall icke går
för sig att realisera hela syftemålet med värnpliktsöfningarna.
Hvad återstår då, sedan det reella är af hvarje förnuftigt tän-
kande person förklaradt höra till omöjlighetens område? Jo, det
formella. Det formella består däri, att staten visar sin öfvermakt
gent emot den individuella viljan och tvingar den att underordna
sig den generella viljan, statens lag. Men äfven där visar oss
erfarenheten, att staten kan stå inför en omöjlighet. Det finnes
viljeriktningar, hvilka staten icke är i stånd att behärska. Det
har varit så i alla tider. Det finnes en liten makt — ack, den
anses ju i våra dagar af ett stort flertal så oändligt liten, den
makten, att den icke är värd att tala om — och det är samvetet.

Men den gör sig för somliga, för ett mindretal, så starkt
gällande, att när de sätta denna individuella samvetssak emot
statens stora tvångsmakt, så får dock den senare erkänna: allt
härintill, men icke vidare.

Här har nu ett litet antal — i utskottets utlåtande talas det
om 10 — således ett tiotal ynglingar satt denna sin samvettsmakt
gent emot statens makt. Jag behöfver ju icke säga herrarna,
att jag anser denna samvettsmakt vara fullkomligt missriktad.
Jag har tillräckligt ofta sammanträffat med sådana här stackars
andligen svaga i fängelserna, för att ha fått den bestämda upp-
fattningen, att man bedömer dem riktigast, om man bedömer
dem, såsom jag sade, som andligen svaga. Men som de båda
föregående talarna sade, gör just denna deras andliga svaghet
tillika med deras starka samvettsömtålighet, att de äro oöver-
vinnliga. Nåväl, då frågar jag mig: har staten, som här icke
kan vinna något i realitet, något att vinna i det formella genom
att hitta på det ena sättet eller det andra för att ändå visa sig
mäktig nog att i det formella trumfa sin vilja igenom gent emot
dessa 10, kanske 20 individer? Och jag svarar därpå nej. Lika
väl som det vid hvarje mönstring förekommer en hel mängd
kroppsligen svaga, som utan vidare afsöndras ifrån denna från
min synpunkt härliga uppgift att få bilda sig till fosterlandets
försvar, lika otvetydigt förefaller det mig, att man måste bereda
sig på att då ock träffa andligen svaga, andligen ömtåliga, hvilka
icke heller duga att anlita för den nämnda uppgiften och som

*Ifrågasätt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.
(Forts.)*

därför också böra kunna helt enkelt frikallas från att anlitas för vare sig det ena eller andra statsarbetet, hvilket för öfrigt kanske kostat mer än det smakar. Jag tror också, att om vi blott hade klart för oss, att det gällde ett helt ringa antal andligen ömtåliga och samvetssvaga individer, skulle vårt medlidande med dem vara stort nog, för att vi alla skulle kunna enas om att säga: låt dem vara, låt dem gå, lika väl som vi låta de kroppsligen vanföra och svaga gå; staten tar däraf ingen skada!

Men nu kommer det ett nytt moment till vid frågans bedömande, och det är simulationen, det vill säga, frestelsen för dem, som icke äro samvetssvaga, att låtsa sig vara det för att på det sättet tillvinna sig den efter deras uppfattning afsevärda fördel, som ligger i att undgå värnpliktsöfningarne. Och jag är den förste att erkänna, att med den sedliga förslappning, som mängenstädes, sorgligt nog, råder inom vårt folk, är det möjligt, att en sådan simulation skulle kunna framträda i så pass betydande dimensioner, att man verkligen måste räkna med detta och se sig om efter något remedium däremot. Frågan är alltså den: är vårt folk verkligen i allmänhet så sedligt förslappadt, att denna simulation måste erkännas vara en fara? I de båda föregående talarnes anföranden har redan så mycket antydts i det hänseendet, att jag icke vidare torde behöfva befatta mig med det ämnet. Man har härvidlag pekat på fredsrörelsen och vidare på den socialdemokratiska rörelsen, som visserligen är en den mest stridbara rörelse, vår samtid känner, men som ändock alltid kännetecknas af en viss begränsning i sin uppfattning af stridbarheten — där det gäller att bekämpa staten är den stridbar, men då det gäller att försvara staten, är den det icke. Dessa rörelser äro så stora, att man måste räkna med dem; man vet ju icke, huru det skulle ställa sig i detta fall.

Att således någon åtgärd här bör vidtagas, därom tror jag, att vi kunna vara med utskottet ense. Hvad jag däremot icke är lika säker på, det är, om den af utskottet anvisade utvägen, att ålägga dessa värnpliktige arbete exempelvis i våra skogar, skulle vara så praktisk. Men jag tvekar likväl icke att rösta för utskottets förslag, helt enkelt därför, att denna utväg icke är den enda, som antydes i utskottets kläm. Det står nämligen där det lilla ordet »huruvida»; Riksdagen skulle skrifa till Kungl. Maj:t och anhålla, det Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande »huruvida och på hvilket sätt» etc. Detta ord »huruvida» gör, att jag för min del kan rösta för utskottets förslag, ty därmed binder man icke Kungl. Maj:t vid det ena eller andra sättet, utan Kungl. Maj:t har fria händer att vid frågans pröfning tillse, huruvida något remedium kan finnas. Finner Kungl. Maj:t att tiden ännu åtminstone icke är så långt hunnen, att man nu behöfver tänka sig ett särskildt remedium, så må Kungl. Maj:t hvila på hanen — det har ju Kungl. Maj:t vant sig vid i en

hel del frågor. Vi veta ju alla, att en Riksdagens skrifvelse icke är detsamma som en åtgärd, utan att det kan dröja rätt länge mellan skrifvelsen och åtgärden, liksom mellan det man ser blixten och hör knallen. Men i denna skrifvelse ligger en maning från folkrepresentationen, att i den stund, då åtgärder komma att behövas, Kungl. Maj:t också måtte vara beredd att vidtaga dem.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Tamm, Hugo: För min del är jag icke af samma uppfattning, som den föregående ärade talaren, angående betydelsen eller icke-betydelsen af en skrifvelse. En skrifvelse undanskjuter visserligen för stunden en fråga, men kan lätt utnyttjas af en ifrig — låt vara ej allmän — opinion som ett tryck och uppfattas, icke som en undersökning »huruvida», utan som ett gillande i princip af frågans innebörd. Ingen kan väl tro, att icke jag för min del senterar hvad som här sagts, nämligen att de kunna finnas, en eller annan, som i detta hänseende känna sig af sitt samvete manade att vägra bära vapen, och jag kan till och med respektera personerna. Men då jag nu skall afgifva mitt votum, måste jag bestämma det efter min egen personliga uppfattning i denna fråga. Jag kan för min del omöjligt se, att man kan stödja denna samvetsömhet — som naturligtvis skall vara en kristlig samvetsömhet — på hvad den kristna religionens stiftare sagt om sambandet mellan en medborgares statsliga plikter och rättigheter, och vi ha väl få satser så tydligt uttalade af honom, som just i detta afseende; då han blef tillfrågad om det var rätt att gifva kejsaren skatt eller ej, uttalade han i svaret till judafolket helt tydligt, att »då I begagnen eder af den romerska statens fördelar, åligger det eder också att uppfylla edra plikter mot densamma». Gäller detta om ett eröfradt folk, så gäller det i mina ögon ännu mer för ett *fritt* folk. Vilja Sveriges medborgare njuta de fördelar, som fosterlandet bereder dem, följa däraf också skyldigheter emot detta land; pliktbegreppet är därvid svårt att släppa. Och för mig står denna medborgerliga plikt att försvara sitt land som den främsta, den mest afgjorda. Jag kan icke afskrifva densamma, därför att en eller annan icke finner den öfverensstämmande med sin öfvertygelse. Staten har efter min åsikt rätt att fordra denna plikts uppfyllande. För mig således finnes det icke det ringaste tvifvel om, att staten i detta fall i sin fordran på fullgjord försvarsplikt står fullkomligt på kristlig grund.

Lagutskottet har framställt den anmärkning, som vidrördes af den förste talaren, att man skulle kunna, i stället för fullgjord värnplikt, af dylika värnpliktige begära vissa arbeten. Men, såsom han mycket riktigt påpekade, är värnplikten icke blott

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.
(Forts.)*

det att gå igenom det första värnpliktsåret, utan denna plikt är att försvara sitt land, när det gäller, och värnpliktsåret är icke ett dagsverksår, utan en beredsetid för medborgarne, under hvilken de utbildas sig för fyllandet af sin plikt i kommande krig. Och dessutom har det ju så många gånger framhållits, såsom jag tror med skäl, att detta första värnpliktsår är icke endast en tunga, utan vi ha försökt och sträfvat fortfarande att göra det till en tid af uppfostran för den svenske medborgaren till fyllande af plikter och vinnande af duglighet i samhället. Då så är förhållandet, vet jag icke, hvarför man skulle fritaga dessa samvetsömma ungdomar från värnplikten. Men att i stället sätta dem till arbete af ett eller annat slag under ett år, det är ju faktiskt att befria dem från all form af försvarsuppfostran och försvarsplikt.

Då säger man, att det icke är någon fara med att släppa efter detta kraf, ty det är så få individer, som det här är fråga om, en tio stycken eller så. Den föregående talaren anförde såsom exempel de kroppsligen svaga och vanföra, och att på samma sätt, som man släpper dem, skulle man också kunna släppa de andligen svaga. Ja, men möjligheten af kontroll är allt bra olika i dessa fall. Det förra, den fysiska svagheten, kan jag konstatera genom undersökningar, men huru skall jag kunna kontrollera samvetsömheten? I motsats till den föregående talaren befarar jag, att ett bifall till detta förslag skulle leda därhän, att där skulle komma en sådan oändlig mängd personer, som uppgäfve sig hysa samvetsbetänkligheter mot vapenöfningar, att hela vårt försvar, snart sagdt, skulle inom kort finnas till blott på papperet, eller åtminstone vara ytterst starkt reduceradt i sin kraft. En eftergift i en sådan viktig punkt måste naturligtvis locka fram den ännu beklagligtvis på sina håll i Sverige förekommande önskan, att kunna bli fri från denna fosterländska plikt. En dylik önskan finnes, sorgligt nog, ganska vidt utbredd, och ger man, så att säga, en anvisning på en väg, och därtill en okontrollerbar väg, hvarpå denna önskan kan tillfredsställas, så befarar jag, att man snart kommer att på den vägen se det ena hundratalet efter det andra, i stället för det enstaka tital, som nu talas om.

Jag medgifver gärna, att, på sätt här också antydts, svårigheten ligger i att veta, huru man skall kunna tvinga dessa motvilliga. Ja, men, mina herrar, detta gäller ju om upprätthållandet af all lag. Ha vi kommit därhän, att vi säga, att den enskilda viljan står öfver statens lag på ett område, så befarar jag, att samma sats kommer att upprepas emot oss på det ena området efter det andra, och statens lag kommer att få gifva efter för den enskildes tycke. Det är, mina herrar, i våra dagar icke så sällsporda exempel på den saken, och det är förunderligt, att dessa åsikter föras med största styrka fram icke

af de samvetsömma, utan just af dem, som själfva halla på sin tvångsmakt och anse sig berättigade att tvinga andra bort från rättmätigt arbete och från arbetets frihet. Jag vet sannerligen icke, hvad det då skall blifva för ordning i Sverige. Att det här finnes personer, som äro färdiga att lida för sin öfvertygelse, är sant, och man kan säga, att det är hårdt, att de få lida för den, men det finnes en sak, som är ändå värre, nämligen om all lagens helgd i Sveriges land blir gjord om intet.

På grund af dessa skäl, som utgöra uttrycken för min personliga uppfattning, ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Bildt: Denna fråga har, såsom den förste talaren framhöll, varit föremål för grundlig utredning, så att man måste erkänna, att de samvetsömma värnpliktiges intressen visst icke ha blifvit förbisedda eller behandlade på något ytligt sätt, utan tvärtom har man sökt att på allt sätt tränga sig in till frågans kärna. Men man har icke kunnat komma till något annat resultat än det, som framgick vid den noggranna behandling, hvilken ägnades saken senast i 1901 års försvarsutskott, och som fått uttryck i nu gällande lag.

Det har nu anförts af en talare, att här föreligger ett nytt uppslag, nämligen det så kallade civila arbetet, som skulle träda i stället för den militära tjänstgöringen. Emellertid tror jag, att detta uppslag icke ens ur rent formell synpunkt kan anses hålla strecket, ty man har nog förbiset en sanning, som uttalats af den näst föregående talaren, nämligen att vapenöfningarna icke äro det centrala i värnplikten, utan att det centrala är skyldigheten att strida för och, om så kräfvades, offra sitt lif för fosterlandets försvar. Vore fråga blott om att vapenöfva sig för att göra sig beredd till denna strid, då kunde förhållandet bli ett annat, men då så icke är fallet, blir ju detta civila arbete endast en ersättning för vapenöfningarna, men man undandraget sig att jämte andra medborgare sätta sitt lif på spel i stridens fara. Man gör sig oduglig för själfva striden, och principiellt sedt kan detta icke godkännas.

Men äfven praktiskt sedt kan man mot detta nya uppslag framställa åtskilliga invändningar. Först och främst gäller ju, att den konflikt, som i sådana fall som dessa alltid till sist torde uppstå mellan statens och den enskildes vilja, ändock icke kan med full säkerhet på denna väg undvikas, ty det kan inträffa, såsom också här antydts i en reservation, att den värnpliktige af samvetsbetänkligheter känner sig lika förhindrad att fullgöra det civila arbetet, enär detsamma föreskrifves i värnpliktslagen och således ytterst är något till krigsväsendet hörande. Man står då inför alldeles samma konflikt som nu, mellan lagens och den enskildes vilja, en konflikt, som ju för öfrigt är oundviklig äfven

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.
(Forts.)*

på en hel mängd andra områden. I realiteten skulle en lag sådan som den ifrågavarande innebära en befrielse från själfva skyldigheten att strida för fosterlandet och ett ersättande af denna skyldighet endast med någon tids arbete. Vidare kan man också invända, att det är osäkert, om detta arbete i själfva verket komme att uppfattas annat än som ett straffarbete, motsvarande det som följer på vägran att åtlyda värnpliktslagens bestämmelser.

Nu har det sagts, att de samvetsömma äro så ytterst få, att man gärna kunde eftergifva deras värnplikt. Ja, detta är en sak i fråga om hvilken vi icke veta, hur det kommer att ställa sig i framtiden. För närvarande, under fredliga tider, betraktas vapenöfningarna såsom det hufvudsakliga af värnplikten, men det skulle nog icke behövas mer, än att tiderna blefve hotande, för att man åter finge ögonen öppna för hvad som i värnplikten är det centrala, och då skulle säkert frestelsen till simulation blifva en helt annan än den närvarande. Icke minst stark skulle frestelsen visa sig, när det gällde allvar, när mobiliseringsordern kom. Genom ett erkännande, att värnplikten kan ersättas med ett arbete för statens räkning, har jag i själfva verket erkänt, att vid mobilisering behöfver man icke gå ut. Det kan då hända, att hela skaror förklara: nej, vi gå icke ut; vi ha ingenting emot att exercera och marschera, men vi vilja icke strida, utan vi vilja i stället arbeta för statens räkning. Hur stå vi då? Då ha vi ju redan medgifvit, att värnplikten kan utbytas mot något annat. Detta kan den i själfva verket icke, det ligger i dess natur. Detta är enligt min mening realiteten i saken, ty man må icke tro, att det endast skulle vara vid inskrifningar eller vid inryckning till vapenöfningarna, som samvetsbetänkligheter skulle komma att möta; de komma nog att framträda vid många andra tillfällen, såväl de verkliga som de simulerade; och först då det gäller på allvar, få vi se hvad saken egentligen har för innebörd.

Det har sagts, att det icke skulle innebära någon fara att lämna bifall till detta skrifvelseförslag. Ja, så heter det ofta, men kammaren känner ju hvad det praktiska resultatet af en skrifvelse blir. Här har fästs stor uppmärksamhet på ordet »huruvida» i utskottets kläm. Men just med detta ordet »huruvida» synes man mig ha antydtt, att här gäller det något, som kan sättas i fråga, och det är, att krafvet på fullgörandet af värnplikten kan släppas. Däri kan jag för min del icke se annat än en kapitulation från statens sida inför den enskildes vilja.

Vidare måste vi väl också tänka på, att i dessa tider, då det föreligger så mycket och så maktpåliggande arbete å lagstiftningens område, skulle det vara olämpligt att åter upptaga denna så många gånger grundligt afhandlade fråga. Man skulle

därmed vålla ett ofruktbart och onyttigt arbete, och detta bör enligt min mening kammaren icke bidraga till.

Jag anhåller därför att få instämma i det af herr Sjöcrona framställda yrkandet.

Grefve Hamilton. Raoul: Jag skulle visserligen kunna instämma i mångt och mycket af hvad som här nyss uttalades af herr Hugo Tamm, men måste icke dock de praktiska skälen tala för ett bifall till utskottets förslag. Jag förstår naturligtvis icke, utan tager afstånd från den religiösa riktning, som förbjuder sina bekännare att försvara fosterlandets frihet och självständighet, men ett faktum är dock, att denna religiösa riktning har anhängare icke blott i vårt land, utan äfven och i mycket större skala utomlands, särskildt i England och Amerika. Hvad gagnar det då till att tvinga dessa människor att mot sitt samvete ikläda sig vapenrock? Hvad gagnar det till att år efter år straffa dem med fängelse och söka bryta deras motstånd, som, enligt hvad det visat sig, icke kan brytas? Man gör dem till martyrer för deras tro, och man väcker hos deras kamrater beundran för den ståndaktighet, som de visa. Sätter man dem i ledet, hvad nytta göra de där? Tror någon, att en man med sådan öfvertygelse skall i farans stund kunna förmås att rikta sitt vapen emot en medmänniska, äfven om denna är landets fiende? Säkerligen icke. Han står sämre till och med än en halt eller enögd eller döf, ty som krigsman är han rent af abnorm. Hvarför skola vi då ha honom med? Vi ha, mina herrar, i vårt land blott en liten armé, och vi ha blott begränsade tillgångar för densamma underhåll. Hvarför skola vi då slösa bort medlen på att öfva och underhålla krigsmän, hvilka såsom sådana äro odugliga? Nej, vi böra se till, att mannen, som står i ledet, står där med kärlek till sitt kall att försvara sitt land.

Då här såsom själ för afslag anförts, att de ifrågasatta åtgärderna skulle bereda kryphål för många, som icke vilja fullgöra sin värnplikt, vill jag uttala den förmodan, att det arbete, som sättes i värnpliktens ställe, blir mera motbudande än värnplikten.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr von Mentzer: Den stämning, som för närvarande tyckes råda här i kammaren, och de bravorop, som nyss hördes, mana mig att taga till ordet. Skulle jag tåga vid detta tillfälle, skulle jag känna mig svika den ärlighet, jag anser mig skyldig mig själf, ty den som tiger, han samtycker.

Jag är ense med de föregående talare, som hafva sagt, att de anse, att de personer, hvilka vilja undandraga sig värnpliktsöfningarna och åberopa till stöd därför sitt samvete, göra det af missriktadt samvete. Jag anser det för en helig plikt att träda

*Ifrågasatt
värt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.
(Forts.)*

i ledet för vårt fosterland, och jag vill ingalunda vara med på något sätt bland dem, som vilja skapa upprorsstiftare. Men då jag kommer till själfva grundprincipen — den princip, från hvilken man här utgår — huruvida staten skall böja sig för samvetet eller icke, då kommer jag till ett annat resultat än åtskilliga andra tyckas hafva kommit till. Jag säger: *tyckas hafva kommit*, ty det förefaller som om föregående talare, när de tala om denna konflikt, gjort ett misstag. De hafva, när de talat om denna sak, icke sagt, att konflikten egentligen gäller striden mellan de enskildes samvete och staten, utan den skulle gälla mellan de enskildes *vilja* och staten. Resultatet af den grundsatsen att vilja häfda det i grundlagen fastslagna budet, att ingens samvete skall tvingas, det skulle föranleda, att hvars och ens vilja skulle helighållas. Men det är icke fråga om *vilja* här utan om *samvete*, och det är samvetet, som jag anser böra hafva ett berättigadt intresse att hållas fritt och icke kränkas, äfven om staten kommer med fordringar, som strida mot samvetet.

Här har till stöd för den grundsatsen, att staten skulle hafva rätt öfver de enskildes samvete, anförts, att om man gäfvade vika i det stycket, skulle det föranleda statens upplösning. Detta är såvidt jag kan förstå, endast en uppmålad teori. Om vi gå till praktiken, så har hittills varit fastslaget, att samvetet skall vara fritt, och vi hafva hittills icke sett, att den grundsatsen har föranledt upplösning af vårt samhälle eller af våra lagar. Det har sagts, att framför allt bör statens rätt i detta hänseende, sådan man vill framdrifva den, vara af nöden, då det gäller statens verksamhet *utåt*, men en af de viktigaste omständigheterna för att staten skall vara stark *utåt* är, att den är stark i sitt *inre*, och det bandet håller oss svenskar starkast ihop, att vi af gammalt veta oss tillhöra *frihetens stamort i Norden*. Det har sagts, att den ställning, som man bör godkänna, då man vill, att staten skall hafva öfvertaget, om jag så får säga, den medgifver hvarje enskild att vid sin religionsutöfning hafva frihet. Jag vill till detta säga, att för hvarje helgjuten personlighet är hans religionsutöfning icke begränsad till vissa ceremonier, utan hvarje hans handling är en religionsutöfning. Svårigheten, då man vill vidblifva den af fädren fastslagna grundsatsen, att ingens samvete skall få kränkas i vårt land, ligger ju däri, såsom förut berörts, att personer vilja begagna denna frihet för att blifva fria från det, som från andra synpunkter är besvärligt och obehagligt. Den svårigheten inser och erkänner jag också, men jag tycker dock, att man har tänkt alltför lågt om sanningens makt i sig själf, om sanningen af den heliga plikten att försvara sitt fosterland, då man har velat tro, att alltför stora skaror skulle begagna sig af en sådan här frihet i otillbörlig ordning, och man har i det fallet tänkt väl lågt om vårt svenska folk. Mig synes, att den kommitté, hvars betänkande i transumt är utdeladt, har an-

gifvit en ganska god utväg för att undvika missbruk af den frihet, som här är i fråga. Då kommittéen har tänkt sig, såsom herrarna se på sjunde sidan, »att de värnpliktige, som anmälde sig på grund af samvetsbetänkligheter, vilja fritagas från vapenöfning, skulle undervisas af vederbörande truppförbands präst under en tid af 14 dagar», är det en åtgärd, som synes mig vara synnerligen välbetänkt. På detta område äro ju de samvetsömma i visst afseende fiender, och skall man möta fienden, gäller det att möta honom på hans egen mark. Och jag tror, att redan en sådan undervisning skulle afhålla mången, som ville missbruka friheten, från försök i den vägen.

Sedan har kommittén haft i åtanke, att det, som de befriade skulle göra i stället för värnplikten, det skulle blifva af strängare och svårare beskaffenhet än själfva värnplikten. Den grundsatsen borde fastslås, och den omständigheten skulle väl afhålla många från att missbruka denna frihet.

Ytterligare ett litet skäl för den föreslagna skrifvelsen synes mig också den omständigheten vara, att det för närvarande är öfverlämnadt åt hvarje befälhafvare att bestämma, huru dessa samvetsömma skola behandlas. Jag har aldrig hört, att någon befälhafvare missbrukat den makt, som i detta fall blifvit lagd i hans händer, men det finnes dock den möjligheten, att det skulle kunna föranleda godtycke, och det medgifver icke den likformighet öfver hela landet, som vore önskvärd.

Då man — hvilket ju här är hufvudsaken — vill sätta staten öfver den enskildes samvete, synes det mig, att man har glömt historiens lärdomar, och jag tror, att det är af vikt, att vi bibehålla de grundsatser, som förfädren i detta stycke fastslagit. Göra vi icke det, är det icke alldeles uteslutet, att vi framdeles kunna få ångra det. Det är icke otänkbart, att staten en annan gång — det dock Gud förbjude — skulle kunna komma att kräfvat något, som på ett annat område kränker våra samveten.

Herr grefve och talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wieselgren: Jag var närvarande i Andra Kammaren för trettio år sedan, när från regeringsbanken gentemot en majoritet af kammaren, som vägrat att antaga ett då framlagdt förslag i fråga om försvaret, yttrades några ord om försvarsvägran, om att ett folk, som vägrade försvara sig, var dömdt. Sedan dess har det visat sig, att svenska folkets representanter icke hafva vidhållit någon försvarsvägran, och detta bevisar väl först och främst att icke heller svenska folket har vägrat det. Det skall heller icke framgent vägra att försvara sig. Om några få ömtåliga och omdömessvaga personligheter hittills faktiskt vägrat deltaga i detta fosterlandsförsvar, äger man icke rättighet att inför folkets representation göra sådana svartmålningar, som

Första Kammarens Prot. 1907. N:o 11.

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.
(Forts.)*

man i dag gjort. Jag vågar säga, att jag, såsom också en svenska folkets representant, har rätt och plikt att opponera mig mot sådana slutsatser, som man i dag här dragit och hvilka med bifall mottagits i kammaren. Svenska folkets söner äro icke så förvekligade, äro icke af den andesvaga beskaffenhet, att vi böra hafva den minsta farhåga för att sådana möjligheter blifva realiserade. Vi kunna säga: här äro åtskilliga, som på grund af en koncentrerad fredsvänlighet, på grund af sina koncentrerade socialistiska doktriner skola kunna tänkas vilja simulera en sådan samvetsömhets, som här har behandlats; men detta är ett ringa fåtal af vårt svenska folks värnpliktiga ungdom, och vi behöfva aldrig någonsin frukta för, att en undantagslagstiftning till förmån för dessa ömtåliga samveten skulle draga med sig följder, sådana som här omtalats. Jag har den öfvertygelsen, att i en tid, då en så mäktig skytterörelse uppstått inom landet och i trots af omkostnader och försakelser uppburits och burits vidare af den svenska ungdomen, det icke är rätt att utmåla den såsom här i dag skett.

Jag gick förbi en sak i mitt föregående yttrande — jag ansåg då, att den ännu icke behöfde sägas, men jag skall nu säga den. Såsom ett medel mot den simulation, hvilken kan befaras, skulle jag vilja förorda grund befriats af politisk rösträtt för den, som af här berörda grund befriats från värnpliktsöfningar. Den armé, som mist ett sådant tillskott, som det här omtalade, den förlorar ingenting, den vinner i styrka; och den stat, som bland sina politiska röstberättigade mister dem, som äro af denna beskaffenhet, om den säger jag detsamma: den förlorar därpå ingenting, den vinner i styrka. Det är således utan någon slags farhåga för följderna af en åtgärd i förberörda väg, som jag vidhåller mitt föregående yrkande.

Herr Berg, Lars: Jag hade icke tänkt yttra mig, men med anledning af hvad den siste ärade talaren anförde, anser jag mig äfven böra säga några ord. Jag är i likhet med de fleste öfriga talare fullt öfvertygad om, att en lag i den åsyftade riktningen skulle väsentligen lederna grunderna för samhällets bestånd. Den skulle nämligen öfverlämna åt den enskilde individen att bestämma enligt sitt samvete om och när han vill medverka till statens ändamål, och det största och heligaste af dessa är statens plikt att försvara sin tillvaro och sitt eget lif. Men den skulle äfven medföra den faran, att om staten frivilligt medgifver, att samvetsbetänkligheter befria medborgaren från skyldighet att lyda värnpliktslagen, har den också med detsamma proklamerat sin oförmåga att upprätthålla lagens helgd och majestät i landet, och den har därmed upphäft den enskilda individens lydndsplikt under statens lagar och därigenom också kullstött den förnämsta grundpelaren för samhällets bestånd. Om detta förslag skulle blifva lag, vågar

jag således påstå, att det blefve en af de mest radikala och samhällsupplösande lagar, som någon moderat representation skulle kunna antaga eller som någon har antagit, så vidt jag vet. Om detta omdöme gäller i allmänhet, måste det gälla ännu mer i nuvarande tid. Der var ju den siste högt ärade talarens tro och hopp — hans vackra tro och hopp — att de, som skulle simulera, de som skulle begagna sig af denna lag för att undandraga sig värnplikten, skulle blifva så få. »Svenska folket har icke vägrat att försvara sig!» Ja, det hör icke hit, men eftersom det framdrogs, måste jag erinra därom, att det är tu tal om den saken. Vi hafva varit med om, litet hvar, för icke lång tid tillbaka, att nödgas med grundskatternas och indelningsverkets kontanta värden köpa oss rätt att försvara landet. I en tid, då stora massor af vårt folk anfäktas af samhällsupplösande, försvarsfientliga läror, hvilka under socialismens fana öppet och med en viss ärekänsla predika, att målet för dem är samhällets omkullstörtande och *medlet* värnpliktsstrejk, i en sådan tid måste man mer än eljest undvika faran af att lagstifta därhän, att dessa massor, som nu drifva en skarp antimilitaristisk agitation och därvid utsätta sig för stränga straff, rent af inbjudas att begagna lagen för att med lagens egen hjälp helt lugnt genomföra åtminstone denna värnpliktsstrejk, för att först desorganisera armén och så vända upp och ned på samhället. Ingen tänkande människa kan väl gärna förneka, att det finnes den allra största sannolikhet för, att dessa unga socialistiska skaror skulle med begärlighet gripa ett så utomordentligt godt stöd, som lagen skulle gifva dem, att med ett enkelt litet föregifvande af samvetsömhet undandraga sig värnplikten, likasom det minst verksamma föregifvandet af kroppsfel och lyten, som är så vanligt bland denna del af den svenska ungdomen, beklagligt att säga, och som mönsterherrar och besiktningsläkare så ofta nödgas bevittna både före och efter tiden för de socialistiska lärornas spridning i vårt land. Jag är lika varm vän af samvetsfrihet och trosfrihet, som den siste ärade talaren, jag vill gifva lif och blod för att försvara och upprätthålla den, men jag känner ännu mer och har sett ännu mer af hvad slik lagstiftning skulle bära i sitt sköte och som måste tvinga lagstiftaren att vara betänksam i sådana fall. Första Kammaren har skrivit ett vackert kapitel i sin historia just med sitt stora, lyckosamma arbete i försvarets tjänst, då den skapat och återupprättar — med sina egna och sina kommittenters uppoffringar kan jag säga — en sådan svensk armé, som icke funnits sedan Karl XII:s tid, och af fri vilja medgifvit att bidragen till kostnaderna för detta försvar till hufvudsaklig del lagts på kapitalet, samt på inkomsten af arbete, industri och rörelse. Jag kan icke tro, att den skall vedervåga åtgärder, hvarigenom den komme att rifva ned det uppbyggda

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.
(Forts.)*

verket, och på denna grund yrkar jag afslag på utskottets hemställan.

Herr Lindgren: Under denna ganska långa och, såsom mig synes, mycket intressanta diskussion, hafva vi hört, huruledes herrar Wieselgren och Tamm, om hvilka vi veta, att båda hafva ett vaket och upplyst samvete, med beaktansvärda argument bekämpa hvarandra. Hvilkenderas mening är nu den riktiga? Därom har kammaren att afgöra; och när kammaren så accepterar den enes mening och förkastar den andres, har kammaren då lederat dennes samvete och mot mänsklig och gudomlig rätt tvingat honom till underkastelse?

Om man häfdar den satsen, att hvarje människa har obetingad rätt och plikt att lyda sitt eget samvete och tillika rätt att därvid icke af något utomstående begränsas, så måste man — synes det mig — i första hand fordra att dess samvete skall vara icke blott känsligt och vaket utan äfven upplyst och i harmoni med tidens sedliga medvetande. Men äfven där denna fordran i det väsentliga är uppfylld, kommer den ena människans samvete aldrig att i hvarje fall bli identiskt med den andras; ty olika studier, olika lifserfarenheter och olika anlag alstra differensen inom vissa gränser. — För människor, som lefva i samhällen, är sålunda anspråket på absolut, individuell frihet en orimlighet.

Hvad lär oss mänsklighetens historia i ifrågavarande hänseende? Åtskilligt, som vid ett ytligt betraktande nu förefaller oss såsom ett upprörande barbari och tyranni, var i själfva verket ett utslag af samvetets bud.

Bland de otaliga exempel, som härpå kunna anföras, vill jag endast peka på hvad som i ögonblicket faller mig in: blodshämnden, den protestantiska kyrkans i Skottland förtryck under 1600-talet, som godt kan jämföras med den romerska historiens oräkneliga skändligheter, Neros förföljelser mot de första kristna m. m., m. m.; allt påbjudet af samvetet, ledt af härskande religionsuppfattningar och en därmed öfverensstämmande världsskådning.

Hvad nu beträffar det föreliggande spörsmålet, huruvida staten bör medgifva långt gående undantagsbestämmelser för värnpliktig, som af samvetsömhet vägrar icke blott att öfva sig i vapentjänst för att därigenom blifva i stånd att med framgång medverka till fosterlandets försvar, utan äfven att utföra hvarje slags arbete, som härmed står i något samband, såsom sjukvårdstjänst och dylikt, och som väl i konsekvens härmed en gång kommer att vägra betalning af skatt, då denna till icke ringa del tages i anspråk för landets försvar, så synes mig denna vägran utgå från ett samvete, som är missledt af vanföreställningar.

Jag styrkes i denna uppfattning däraf, att de vägrandes antal hittills varit mycket litet — enligt uppgift 10 stycken — och af innehället i en broschyr, som jag häromdagen fann på min plats, skrifven af en sådan samvetsöm person, hvars mentala tillstånd väl knappast kan vara normalt.

Jag håller därför före, att den åtgärd, som bör företagas är den, att värnpliktig, som af samvetsömhet vägrar att göra tjänst, underkastas sakkunnig undersökning beträffande sitt mentala tillstånd. Denna undersökning bör anförtros åt en erfaren psykiatriker och icke åt truppbefälet, som därtill icke äger nödiga förutsättningar. Befinnes han därvid abnorm, bör han erhålla nödig vård; befinnes han däremot vara simulant, bör han vederbörligen straffas.

Jag yrkar alltså afslag.

Herr Anderson, Albert: Ändamålet med värnpliktsöfningarna är ju i främsta rummet det att göra vår ungdom duglig och lämplig att i farans stund försvara vårt fädernesland. Men ungdomen har också annan nytta af dessa öfningar. Den får lära sig ordning. Dess såväl själs- som kroppskrafter utvecklas under värnpliktsöfningarna, och de unga männen blifva bättre skickade att framdeles kunna uppfylla sina skyldigheter både till sitt eget och till andras bästa.

Det torde man vara ense om, att värnplikten endast afser — hufvudsakligen åtminstone — landets försvar. Anfallskrig tror jag icke någon numera tänker på. Men det är verkligen så, och det har många gånger i tidningspressen anförts bevis på, att bland de värnpliktige samvetslöst bedrifvits propaganda från ungsocialistiskt håll för att tillintetgöra all känsla för fosterlandet och dess försvar. Det kan vara tid på, att man gentemot sådana anfall vidtager mera verksamma åtgärder än hittills. Men, säger man, den samvetsömme — han bör vara fri från värnplikten. Här kan väl dock endast blifva fråga om att försvara oss mot en fiende. Om man då tänker sig en samvetsöm, som är i närheten af den framträngande fienden. Den samvetsömme har strax bakom sig den bostad, där hans moder och hans små syskon bo, men han är så samvetsöm, att han icke törs annat än att springa sin väg, då fienden bränner upp hans moders bostad.

Dessa förslag om befrielse från vapenöfningar förefalla mig rent af ömkliga. Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Sjöcrona: Det har under öfverläggningen förekommit ett och annat yttrande, som jag anser böra med några ord bemötas.

Den första delen af herr Wieselgrens anförande hade till

Ifrågasatt rätt för värnpliktig att i visst fall utbyta vapenöfning mot annat arbete för statens räkning.
(Forts.)

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.
(Forts.)*

ledande grundtanke, att staten faktiskt icke kan framtvinga någon medverkan till landets försvar och att man således i själfva verket ingenting kan vinna. Det kan ligga en viss sanning i detta, men om staten skulle afstå från att stifta och tillämpa lagar, därför att staten icke kan vinna den effekt, som man därmed egentligen åsyftat, huru skulle det då gå med hela vår strafflagstiftning? Staten kan ju, om den också uppställer aldrig så höga och stränga straff, ändå icke förekomma, att brott begås. Men icke kan väl staten resonera som så, att alla laglydiga och beskedliga statsmedlemmar begå icke några brott och hvad de öfriga beträffar så, när man icke kan hindra, att brott begås, tjänar det till ingenting att hafva någon strafflag alls.

Det är emellertid icke alls detta, som är hufvudsaken i den fråga, som här behandlas, utan här är det fråga om, huruvida staten skall medgifva, att den enskildes samvetsbetänkligheter få sätta sig upp öfver hvad staten anser vara rätt och således öfver hvad statens samvete, så att säga, bjuder. Den enskilde skall tillvälla sig makt öfver statens lagar. Skall man göra det medgifvandet i detta fall, som rör fullgörandet af skyldigheter beträffande landets försvar, är man skyldig att göra samma medgifvanden i andra hänseenden. Föräldrar kunna t. ex. hafva samvetsbetänkligheter mot att låta sina barn gå i skola; icke kan väl staten därför efterskänka sin fordran på att alla statens medborgare skola erhålla nödig uppfostran. Man kan hafva samvetsbetänkligheter mot att betala skatt med penningar och begära att i stället få utföra något slags arbete. Emellertid medgaf herr Wieselgren, att i simulation låge en viss fara, men han frågade: är verkligen vårt folk så sedligt förslappadt, att man kan befara, att detta kommer att ske i så afsevärd omfattning? Och detta framhöll han med synnerlig styrka och värme i sitt senare anförande. Jag tror visserligen och hoppas, i likhet med honom, att vårt folk i allmänhet icke är så sedligt förslappadt, men den står fast den erfarenhet, som jag gjort, då jag under sju år förrättat beväringmönstringar, att där förekommer en mångfald försök att draga sig undan värnpliktens fullgörande. Jag vill icke säga, att det alltid finnes klart medvetande om hvad detta innebär. Mången gång är det kanske mera ett pojkkaktigt begär att genom att draga myndigheterna vid näsan slingra sig undan. Men visst är att, om, såsom här redan har antydts, krigsfara hotar, blir det nog ganska många, hvilkas samveten börja tala så för dem, att de försöka draga sig undan sin skyldighet.

Vidare förklarade herr Wieselgren, att han gick med på utskottets förslag, därför att det står: »det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande *huruvida*» . . . Jag vill endast fästa uppmärksamheten på, att detta herr Wieselgrens yttrande innebar liksom ett erkännande, att det kanske ändå icke är så riktigt det, som

utskottet föreslagit, utan då får Kungl. Maj:t vara så god och hitta på något som är bättre. Men jag frågar: är det verkligen rätt af Riksdagen att på detta sätt kasta på Kungl. Maj:t en omsorg, då den själf är tveksam om, huruvida det är möjligt att uträtta något i den riktningen. Här gå minsann så många skrivelser, som icke föranleda någon åtgärd, att man bör icke öka deras antal.

Herr von Mentzer fäste uppmärksamheten vid sid. 7 i det utdelade transsumtet och de hvarjehanda förslag, som kommittén tagit i öfvervägande för att vinna det syfte, som där afhandlas. Jag tillåter mig då erinra, att de åtgärder, som där äro ifrågasatta, för att någon skulle kunna befrias från värnpliktsöfningarna mot skyldighet att förrätta annat civilt arbete, äro en helt annan sak, än hvad frågan nu gäller. Nu gäller det, att de icke skulle behöfva utföra något som helst arbete för försvarsändamål.

Vidare talade herr von Mentzer om, att det vore öfverlämnadt åt truppbefälhafvaren att efter omsorgsfull pröfning bestämma, huru de samvetsömme skulle behandlas och att det visserligen aldrig häraf gjorts något missbruk, men att det kunde komma i fråga godtycke. Om *det* gäller detsamma, att därom är icke nu fråga. Denna bestämmelse gäller pröfningen, huruvida värnpliktig må befrias från vapenöfning mot förbindelsen att göra annan tjänst vid truppen. Nu gäller det endast, att de, som sålunda blifvit befriade, ändå icke äro nöjde. För öfrigt kan man säga det, att det är icke stor anledning att tala om godtycke, när godtycke aldrig förekommer. Att genom ett bestämdt lagbud tillerkänna dessa, som hafva vissa samvetsbetänkligheter, en ovillkorlig rätt att vara befriade från militär tjänstgöring, det är det man icke kan, och därför har man valt den praktiska utvägen att låta truppchefen efter verkställd pröfning af förhållandena bestämma i dylika frågor.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid föredragning af Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen angående befogethet för riksförsäkringsanstalten att för arbetare, som af anstalten försäkras för olycksfall i arbete, upptaga försäkring jämväl för olycksfall, som inträffa utom arbetet, blef denna proposition på begäran bordlagd.

*Ifrågasatt
rätt för värn-
pliktig att i
visst fall ut-
byta vapen-
öfning mot
annat arbete
för statens
räkning.
(Forts.)*

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till ny förordning angående bevilning af fast egendom samt af inkomst; och

2:o) angående en inkomstskatt att upptagas i riksstaten för år 1908.

Anmälades och bordlades sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 1 i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lämnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus.

Afgåfvos följande motioner af herr *von Möller*:

n:o 42, angående skrifvelse till Konungen i fråga om införande af s. k. söndagsfrimärken; och

n:o 43, angående skrifvelse till Konungen i fråga om förbättrade anordningar vid cirkus- och varietéföreställningar, djurförelisningar m. m.

Dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Pettersson, Fredrik Emil*, under två veckor från innevarande dag.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen andra gången bordlagda ärendena skulle sättas sist på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,47 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.